

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

Hämäläinen Leena, Kolehmainen Liisa, Räsänen Mikko

LAPSIPERHEIDEN HYVINVOINTI LAPPEENRANNASSA

Opinnäytetyö 2009

TIIVISTELMÄ

Hämäläinen Leena

Kolehmainen Liisa

Räsänen Mikko

Lapsiperheiden hyvinvointi Lappeenrannassa, 58 sivua, 3 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu, Lappeenranta

Sosiaali- ja terveysala, Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyön ohjaaja: koulutuspäällikkö Helena Wright

Nykypäivän yhteiskunnassa panostetaan lapseen ja hyvän lapsuuden turvaamiseen. Yhteiskunta tukee perheitä tässä työssä erilaisten sosiaalipalvelujen avulla. Palveluja pyritään koko ajan kehittämään paremmin perheitä tukeviksi erilaisilla kehitystarpeen tutkimuksilla ja projekteilla. Yksi kehitystä edesauttava projekti on Hyvä Nuoruus -projekti. Se toteutetaan yhteistyönä Lappeenrannan ja Viipurin sosiaalipalvelujen kesken. Projektiin kuuluu sosiaalipalvelujen toimivuuden selvittäminen ja kehittäminen.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää lappeenrantalaisten lapsiperheiden hyvinvointia Hyvä Nuoruus -projektin tarpeisiin perheiden hyvinvointipalveluiden kehittämiseen liittyen. Tehtävänä on tutkia millaiseksi lapsiperheet kokevat oman hyvinvointinsa eri osa-alueet. Tutkimuksen kohteina olivat pääasiassa perheiden taloudellisen tilanteen ja sosiaalisen toiminnan yhteys perheiden hyvinvointiin.

Tutkimus on luonteeltaan kvantitatiivinen, ja se toteutettiin kyselynä. Tiedot kerättiin jakamalla 450 kyselylomaketta lapsiperheille Lappeenrannan päiväkotien ja koulujen kautta. Vastausprosentti tutkimuksessa oli 38%. Saadut vastaukset käsiteltiin SPSS-ohjelman avulla.

Tutkimuksen perusteella voi todeta lapsiperheiden taloudellisen tilanteen ja hyvinvoinnin kokemuksen välillä olevan yhteys. Viisitoista kyselyyn vastannutta perhettä koki taloudellisen tilanteensa erinomaiseksi, ja kaikki heistä kokivat myös hyvinvointinsa hyväksi tai erinomaiseksi. Huonoksi hyvinvointinsa määritteli vain yksi vastaaja, jonka kokemus perheensä taloudellisesta tilanteesta oli erittäin huono.

Tästä tutkimuksesta Hyvä Nuoruus -projekti saa tietoa perheiden hyvinvoinnin tukemiseen panostamisen tarpeesta ja siitä, mihin perhe-elämän osa-alueisiin kehitettävillä sosiaalipalveluilla tarvitaan tukea. Tutkimuksesta hyötyvät myös Lappeenrannan sosiaalipalvelut halutessaan tietoa alueen lapsiperheiden hyvinvoinnista ja elämästä.

Avainsanat: Hyvä Nuoruus -projekti, perhe, hyvinvointi

ABSTRACT

Hämäläinen Leena

Kolehmainen Liisa

Räsänen Mikko

Families wellbeing in Lappeenranta, 58 pages, 3 appendices

Saimaa University of Applied Sciences, Lappeenranta

Health Care and Social Services

Degree Programme in Social Services

Instructor: Senior Lecturer Helena Wright

Today's society invests in a good and safe childhood. It supports families in this work through the various social services. The services are aimed to develop better features all the time in support of families through developing a range of studies and projects. One of the contributory development project is "Hyvä Nuoruus -projekti" - "The Good Adolescence Project". It is implemented in cooperation with the Lappeenranta and Vyborg social services. The project includes identification of social functioning and development.

The purpose of this thesis is to identify the wellbeing of families with children in Lappeenranta for the needs of "Hyvä nuoruus -projekti". It is done to develop family welfare services. The task is to examine responses to questionnaires from the families with children experiencing their own well-being in different areas. The study focuses mainly on financial situations and social function connected to family wellbeing.

The study is quantitative in nature and carried out by questionnaire. Data were collected by dividing the 450 questionnaires to families with children in Lappeenranta through kindergartens and schools. The response rate was 38% and were handled using the SPSS-program. The research revealed that there is a link between the economic situation of families with children and how they are experiencing their wellbeing. Fifteen families considered their financial situation to be excellent and all of them also experienced the well-being to be good or excellent. Poor well-being was defined by only one respondent and his or her experience in the family's financial situation was very bad. From this research, "Hyvä Nuoruus-projekti" - "The Good Adolescence-project" gains information about the need for invthrough social services. This research will also benefit the Lappeenranta area social services regarding information about the wellbeing of families.

Keywords: "Hyvä Nuoruus -projekti", family, wellbeing

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 PERHEEN MONINAISUUS	8
2.1 Perhe eri tavoin ymmärrettynä käsitteenä	8
2.2 Perheen historia	9
3 HYVINVOINNIN MONINAINEN MÄÄRITELMÄ	11
4 TALOUDELLISTEN TEKIJÖIDEN UHKA PERHEEN HYVINVOINNILLE	13
4.1 Työ turvaa toimeentulon	13
4.2 Työn ja perheen yhteensovittaminen	14
5 SOSIAALISTEN TEKIJÖIDEN UHKA PERHEEN HYVINVOINNILLE	16
5.1 Perheen sosiaaliset suhteet	16
5.2 Ulkopuolisten vaatimusten uhka perheen hyvinvoinnille	18
6 YHTEISKUNNAN KEINOT PARANTAA PERHEIDEN HYVINVOINTIA	20
6.1 Hyvinvointipolitiikka	20
6.2 Hyvinvointipoliittiset ohjelmat	22
6.3 Hyvinvointipalvelut perheille	23
6.3.1 Äitiysavustus ja vanhempainvapaat	25
6.3.2 Hoitovapaa ja päivähoito	26
6.3.3 Taloudellinen tuki lapsiperheille	27
6.3.4 Palvelut perheen pulmatilanteissa	29
7 HYVÄ NUORUUS -PROJEKTI	30
8 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TOTEUTUS	33
8.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimustehtävät	33
8.2 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineiston keruu	34
8.3 Kvantitatiivinen tutkimus	35
8.4 Tutkimusprosessin aikataulu ja kulku	35
8.5 Aineiston analysointi	37
8.6 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	38
9 LAPPEENRANTALAISTEN LAPSIPERHEIDEN KOKEMUKSIA OMASTA HYVINVOINNISTAAN	40
9.1 Taloudellisen tilanteen ja hyvinvoinnin yhteys	41
9.2 Sosiaalisen ympäristön ja hyvinvoinnin yhteys	45
9.3 Yhteenveto	50

10 POHDINTA	50
LÄHTEET	54

LIITTEET

Liite 1 Tutkimuslupa

Liite 2 Saate

Liite 3 Kyselylomake

1 JOHDANTO

Suomessa oli vuoden 2008 lopussa 1 444 000 perhettä. Koko maan väestöstä 76 prosentin luokiteltiin elävän perheessä ja 41 prosentin nimenomaan lapsiperheessä, joita oli Suomessa 585 000 vuonna 2008. Perheiden koko on pienentynyt hiljalleen 1990- ja 2000-lukujen aikana. Vuonna 2008 keskimääräinen suomalaisten lapsiperheiden lapsiluku oli 2,4 lasta. Lappeenrannassa perheitä oli vuoden 2008 lopulla 19 101 ja niistä 7 412 oli lapsiperheitä. (Tilastokeskus 2009.)

Entisajan laajat sukulaisverkostot ovat pienentyneet aikojen kuluessa, ja nykyään useimmat perheet muodostuvat pelkistä ydinperheistä. Ydinperhe ei välttämättä pysty itse vastaamaan kaikkiin jäsentensä tarpeisiin, joten yhteiskunta on ryhtynyt tukemaan perheitä erilaisilla palveluilla. Varsinkin lasten asemaan kiinnitetään yhteiskunnassa paljon huomiota ja heille pyritään turvaamaan hyvät kasvuolot. (Vilèn, Vihunen, Vartiainen, Sivèn, Neuvonen & Kurvinen 2006, 73.) Lapsiperheiden arkea tuetaan sosiaali- ja terveyspalveluilla, joista perheet voivat saada ammattilaisten ohjausta ja tukea. Palveluilla vahvistetaan vanhemmuutta ja helpotetaan arkielämää lasten kanssa. (Eirola 2003, 16.) Yleisimpiä lapsiperheiden käyttämiä sosiaalipalveluja ovat neuvolat ja päiväkodit. Niistä vanhemmat saavat apua yhdistäessään lapsiperheen tarpeet ja työelämän vaatimukset toisiinsa. Sosiaali- ja terveyspalveluiden avulla perheen on helpompi ylläpitää tasapainonsa ulkopuolisista uhkatekijöistä huolimatta.

Lapsiperheiden hyvinvointia tukevia sosiaali- ja terveyspalveluja pyritään kehittämään paremmin perheiden tarpeita vastaaviksi. Yksi palveluiden kehittämiseen tähtäävä tutkimus suoritetaan osana Hyvä nuoruus –projektiä. Projekti on suomalaisten ja viipurilaisten toimijoiden yhteistyötä edistävä hanke. Sen avulla lisätään tietoa ja osaamista erilaisista ratkaisuista perheiden hyvinvoinnin kehittämiseksi. Projektin tavoitteena on syventää osaamista nuorten syrjäytymisen ehkäisystä sekä kehittää yhdessä viipurilaisten työntekijöiden kanssa koulutusta

perhetyössä ja edistää moniammatillista työtä. Jotta saataisiin tietoon lapsiperheiden omia kokemuksia hyvinvoinnistaan, järjestetään projektin yhteydessä perheille hyvinvointitutkimus. Tutkimus suoritetaan sekä Lappeenrannassa että Viipurissa. Aineiston keruun jälkeen kaupunkien tutkimustuloksia analysoidaan ja pyritään löytämään toimivia menetelmiä perheiden hyvinvoinnin parantamiseksi.

Suomessa projektin toteuttamisesta vastaa Saimaan ammattikorkeakoulun projektipäällikkö Risto Venäläinen. Hänen vastuullaan on selvittää lappeenrantalalaisten lapsiperheiden hyvinvointia. Mielenkiinnostamme perheiden hyvinvointiin otimme yhteyttä Risto Venäläiseen ja ryhdyimme yhteistyöhön hänen kanssaan. Tämän opinnäytetyön tutkimusosuudessa on tavoitteena kerätä kyselylomakkeiden avulla tietoa lappeenrantalalaisten lapsiperheiden hyvinvoinnista ja selvittää perheiden taloudellisten tilanteiden tilastollista yhteyttä heidän kokemaansa hyvinvointiin.

Opinnäytetyömme teoriaosuudessa käsittelemme perheiden hyvinvointia yleisesti sitä uhkaavien ulkoisten vaaratekijöiden kautta. Jaamme vaaratekijät kahteen teemaan: taloudellisiin ja sosiaalisiin vaaratekijöihin. Näitä näkökulmia käsitellään suurimmassa osassa tutkimuksen kyselylomakkeen kysymyksissä. Uhkatekijöiden lisäksi tuomme teoriaosuudessa esille yhteiskunnan keinoja tukea perheiden hyvinvointia. Hyvinvointipalveluja pyritään kehittämään paremmin perheiden tarpeisiin vastaaviksi. Myös toteuttamallamme tutkimuksella on tarkoitus edesauttaa hyvinvointipolitiikan kehitystä ja sen vuoksi on hyvä tietää myös hyvinvointipalvelujen nykyinen taso. Ennen vaaratekijöitä ja yhteiskunnan keinoja vaikuttaa perheiden hyvinvointiin tarkastelemme kuitenkin tarkemmin sekä perheen että hyvinvoinnin käsitteitä.

2 PERHEEN MONINAISUUS

2.1 Perhe eri tavoin ymmärrettynä käsitteenä

Yksi perheen tärkeimmistä tavoitteista on aina ollut suvun jatkaminen. Perheenjäseniä yhdistävät myös tunnesiteet. He muodostavat yhteisön, jossa heistä välitetään ja toisten tukemiseen kannustetaan. Perhe nähdään myös taloudellisena yksikkönä, jolla on yhteiskunnallinen velvollisuus huolehtia jäsenistään. (Eirola 2003, 19.) Perhesuhteet vaikuttavat merkittävästi koko ihmisen elämään. Ne eroavat muista läheisistä ihmissuhteista perheeseen liittyvien velvoitteiden ja vastuiden kautta. (Sevòn & Notko 2008, 13 - 26.) Lapsia hankkivien tulisikin muistaa aina perheen merkitys lapsen elämässä. Vanhemmilla on velvollisuus ja vastuu tehdä perheestä suojaava tekijä lapsen elämässä. (Sihvola 2002, 100.) Syntymästään asti lapsi tarvitsee hoivaa ja jatkuvaa huolenpitoa, mikä vaatii hoivaajilta pitkäjänteistä sitoutumista. Lapsen lisäksi myös muissa ikävaiheissa oleville ihmisille perheen tuoma yhteisöllisyys ja huolenpito ovat merkityksellisiä. (Taipale, Lehto, Mäkelä, Kokko, Muuri, Lahti 2004, 22.)

Ihmiset määrittelevät perhe -käsitteen eri tavoin. Toisille perheeseen kuuluvat vain verisukulaiset ja toiset saattavat lukea mukaan muitakin läheisiä ihmisiä. Ihmiset kokevat perheekseen ne, joiden kanssa he jakavat yhteenkuuluvuuden tunteen. (Taipale ym. 2004, 23 - 24.) Vanhempien ja heidän lastensa muodostama perhe on yleisin perhemuoto. Lapsiperheeksi heidät luokitellaan, mikäli ainakin yksi perheen lapsi on alle 18-vuotias. (Eirola 2003, 18.) Vanhempien ja lasten muodostamia lapsiperheitä on myös monenlaisia. Perinteinen ydinperhe koostuu yleensä avo- tai avioparista ja heidän lapsistaan. Uusperhe syntyy, kun eronnut vanhempi perustaa uuden perheen, ja sateenkaariperheen vanhemmat ovat samaa sukupuolta. (Taipale ym. 2004, 23 - 24.) Sateenkaariperheistä kasvava osa on niin sanottuja apilaperheitä. Tällöin perhettä perustamassa on alusta alkaen vähintään kolme aikuista. Esimerkiksi neliapilaperhe voi olla naisparin ja miesparin yhdessä perustama perhe. Kolmiapilaperhe taas voi koostua vaik-

kapa yksittäisestä naisesta ja miesparista tai yksittäisestä miehestä ja naisparista. Apilaperheet ovat keskenään erilaisia esimerkiksi asumisjärjestelyidensä suhteen. Eräs apilaperheitä yhdistävä ongelma on se, että kaikkien vanhempain toimivien aikuisten vanhemmuutta ei voida vahvistaa juridisesti. (Jämsä 2008, 40 - 41.) Perheiden luokittelu on luokittelijasta itsestään kiinni. Tilastollisessa luokittelussa on kuitenkin tarkat määrittelyt. Esimerkiksi uusperheeksi tilastoidaan vain ne uusperheet, joiden vanhemmat asuvat samassa asunnossa. (Eirola 2003, 18 - 19.)

Yleisin lapsiperheiden muoto on perhe, jonka vanhemmat elävät avioliitossa. Vuonna 2008 avioliitossa olevien perheitä oli 62% kaikista suomalaisista perheistä. Lapsiperheistä 18% perustui avioliitossa asuvaan pariskuntaan ja samaa sukupuolta oleva rekisteröity pari oli vanhempina 187 lapsiperheessä. 17%:ssa perheistä lapsi asui vain yhden vanhemman kanssa. Äidit ovat useammin lastensa yksinhuoltajia kuin isät. Vuonna 2008 äitien ja lasten perheitä oli 149 631, kun taas isät huolehtivat yksin lapsistaan 29 460 perheessä. (Tilastokeskus 2009.)

2.2 Perheen historia

Suomen kehittyessä maatalousyhteiskunnasta teolliseen ja lopulta nykypäivän palvelu- ja tietoyhteiskuntaan ovat myös perhekäsitykset kehittyneet ajanjaksojen mukaisesti. Maatalouden vallitessa perhekäsitykset olivat varsin laajoja ja yhteisöllisyys tärkeää. Perhe oli taloudellinen yksikkö, jonka jäsenet tuottivat yhdessä oman toimeentulonsa. (Vilén ym. 2006, 57 - 58.) Maatalousyhteiskunnassa perheillä ei ollut vaikeuksia sovittaa työ- ja perhe-elämää toisiinsa, sillä suurin osa työstä tehtiin omalla maatilalla tai sen lähiympäristössä. Maatilan töihin osallistuivat kaikki, ja koko perhe-elämä oli nykyistä kollektiivisempaa. (Opettaja.tv.) Ihmiset olivat paljon vuorovaikutuksessa keskenään ja toisia autettiin ja tuettiin. Yhteiskunnalla ei varsinaisia perheitä tukevia palveluja ollut vaan apu saatiin sukulaisilta. (Vilén ym. 2006, 57 - 58.) Ammattiauttajien puuttuminen, vaillinainen tieto terveysasioista, köyhät elinolosuhteet ja puutteellinen

terveydenhoito vaikeuttivat perheen kasvamista. Lapsikuolleisuus oli suuri ja sekä äitien että lasten synnytyksestä selviämisen katsottiin olevan kohtalosta kiinni. (Hänninen, Nummelin & Teerijoki 2008, 9.)

Teollisuusvaltioksi Suomi muuttui toisen maailmansodan jälkeen, ja 1950-luvun lopulla jo puolet työkäisistä oli kodin ulkopuolella palkkatöissä. Ihmisten muuttaessa maalta kaupunkeihin heidän yhteisöllinen suhteensa sukulaisiin heikkeni. Suurimmalle osalle väestöstä perhekäsitys muuttui laajasta sukulaisten määrästä kahden sukupolven ydinperheeksi. Äidit huolehtivat aluksi lapsista ja isät kävivät kodin ulkopuolella töissä. 1960-luvulla monet naisetkin siirtyivät kuitenkin työelämään, ja siitä eteenpäin yhä useampi nainen on valinnut työelämän perheen täysipäiväisen hoitamisen sijaan. Naiset saivat itse ansaittujen rahojensa myötä enemmän vapautta ja itsenäistyivät. Koko perheen elämä individualisoitui ja yksilöiden omat tarpeet saivat enemmän arvostusta. (Vilén ym. 2006, 58 - 60.) Yhteiskunnan kannalta oli kuitenkin tärkeää, että ihmiset eivät keskittyneet kokonaan yksilöllisyyteen, vaan myös perheitä perustettiin. Perheitä tukeakseen yhteiskunta kehitti perhepoliittisia palveluja, joilla hoidettiin osa ennen perheille ja läheisille kuuluneista tehtävistä. Palveluilla yhteiskunta huolehti apua tarvitsevista, kuten köyhistä ja vammaisista, ja heidän läheisillään oli mahdollisuus keksittyä työhön ja perheidensä yksilöllisiin tarpeisiin. Päivähoitopalvelun avulla perheiden lapset saivat hoitoa vanhempien poissaolosta huolimatta. Perheiden talous sai helpotusta muun muassa lapsilisistä ja äitiysrahas-
ta. (Ketola 2008, 15 – 26.)

Nykyajan palvelu- ja tietoyhteiskunnassa kolmas sektori tukee sekä perheitä että yksilöitä. Palvelut ovat monipuoliset ja laajat. Sosiaali- ja terveysalojen koulutus sekä ammatillisuus ovat monipuolistuneet ja erikoistuneet eri ongelmatilanteisiin. Pelkän ongelmankorjauksen sijasta palveluissa on panostettu ennaltaehkäisyyn ja perheiden arjen tukemiseen. (Nätkin & Vuori 2007, 7 – 39.) Työ ja uralla eteneminen on suuressa arvossa niin miesten kuin naistenkin elämässä. Ura saattaa mennä perheen perustamisen edelle ja lapsiperheiden lukumäärä on vähenemässä. Avioliitossa olevien lapsettomien pariin määrä kasvaa

ja perhekäsitys monimutkaistuu. Perheeseen kuuluvia henkilöitä ei voida aina määritellä yksiselitteisesti eikä perheen tehtäväkään ole yhtä yksiselitteinen kuin ennen. Naiset ovat monessa asiassa tasa-arvoisia miesten kanssa ja voivat perustaa perheenkin ilman miestä. Uutena perheryhmänä ovat nykyaikana tulleet myös samaa sukupuolta olevien rekisteröidyt parisuhteet. Perheiden kontaktit ulkopuolisiin ihmisiin ovat vähentyneet ja tilalle on tullut yksilöiden omia kontakteja. Perheenjäsenillä on omat sosiaaliset suhteensa ja yhteisöllinen toimiminen on vähentynyt. Nykypäivän ihmiset ovat perheidensä jäseniä, mutta samalla myös individuaaleja yksilöitä. (Vilèn ym. 2006, 60 - 63.)

3 HYVINVOINNIN MONINAINEN MÄÄRITELMÄ

Hyvinvointia on vaikea tarkasti määritellä, sillä se riippuu ihmisen omasta kokemuksesta. Ulkopuolisen arvio toisen hyvinvoinnista saattaa olla erilainen kuin ihmisen itsensä. Ihmisinä voimme kuitenkin samaistua toisten kokemuksiin ja sillä tavoin saada ainakin jonkinlaisen käsityksen toisen ihmisen hyvinvoinnista. (Taipale ym. 2004, 11 - 13.) Emme voi jakaa ihmisiä ja perheitä hyvinvoiviin ja ei-hyvinvoiviin, koska niiden välille on mahdotonta vetää selkeää rajaa. Toimivaksi perheen voi kuitenkin luokitella sen sopeutumiskyvyn perusteella muuttuvien tilanteiden mukaan. Perhe nähdään omana taloudellisena yksikkönään, joka saattaa ulkoisista vaikutuksista johtuen kohdata taloudellisia ongelmia. Toimiva perhe pystyy itse säätelemään jäsentensä yhteistyöllä rahankulutustaan ja selviämään ongelmistaan. Kaikesta ei perheen tarvitse tietenkään selvittää yksin, vaan toimivaksi nähdään myös perhe, joka näkee itse vaikeutensa ja osaa hakea tarvittaessa ulkopuolista apua. Lapsen elämään perheen hyvinvoinnilla on suuri merkitys. Hyvinvoiva perhe tarjoaa lapselle hyvät kasvuolot ja kehittymismahdollisuudet. Hyvinvoiva perhe-elämä lapsuudessa edesauttaa lasta kasvamaan myös hyvinvoivaksi aikuiseksi. (Vilèn ym. 2006, 67 - 68.)

Hyvinvointi on laaja- alainen kokonaisuus, jonka mitään osa-aluetta ei voida jättää huomiotta. Yleisesti ihmisen hyvinvointiin vaikuttavina tekijöinä terveyden lisäksi pidetään ainakin työllisyyttä, koulutusta ja elinympäristöä. (Taipale ym. 2004, 11 - 31.) Moisio, Karvonen, Simpura ja Heikkilä (2008) tuovat näiden objektiivisten hyvinvointitekijöiden lisäksi esille myös subjektiiviset hyvinvointiin vaikuttavat tekijät. Subjektiivisiksi hyvinvoinnin tekijöiksi luetaan ihmisten sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen ja onnellisuus. Objektiiviset ja subjektiiviset tekijät vahvistavat toisiaan ja vaikuttavat toisiinsa. (Moisio ym. 2008, 14 - 17, 26.) Silti ei voida ajatella, että vain joidenkin tekijöiden oleminen hyvin takaisi kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kokemisen. Ihminen saattaa olla onneton, vaikka objektiiviset hyvinvoinnin tekijät olisivatkin hyvin. Perustarpeiden tyydyttäminen itse asiassa vain lisää huomion keskittämistä subjektiivisiin tekijöihin hyvinvointia mietittäessä. Vastaavasti ihminen voi myös olla onnellinen objektiivisten tekijöiden vaikeuksista huolimatta. (Karvonen, Moisio, Simpura & Heikkilä 2008, 28 - 37.) Karvonen (2008, 96 - 112) huomauttaakin, että jos suomalaisten hyvinvointi määriteltäisiin pelkän vaurauden perusteella, olisi se koko ajan nopeassa kasvussa. Sen sijaan monet muut hyvinvointitekijät kuten ihmisten oma arvio terveydentilastaan ei ole juuri muuttunut viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Ulkoisten tekijöiden lisäksi perheiden hyvinvointiin vaikuttavat myös erilaiset sisäiset tekijät, kuten väkivalta ja riippuvuudet. Ilman sisäisiä ongelmia tiiviillä perheyhteisöllä on paremmat mahdollisuudet selvittää myös ulkoisista riskitekijöistä ilman suurta uhkaa perheen tasapainolle. Hyvinvoiva perhe antaa jäsenilleen tukea, turvaa, rakkautta, virkistymistä ja mahdollisuuden kehittymiseen ja vuorovaikutukseen. (Taipale ym. 2004, 11 - 31.) Toimivassa perheessä yksilöllä on mahdollisuus puhua niin arkipäiväisistä kuin vaikeistakin asioista avoimesti. Perheen jäsenenä elämisen lisäksi ihmiset tarvitsevat myös perheen tukea voidakseen elää yksilöinä ja kyetäkseen erkaantumaan lapsuudenkodistaan. Turvallisen suhteen luomiseen ulkomaailman kanssa vaikuttavat perheen kontaktit ulkopuoliseen maailmaan ja toisiin ihmisiin. (Vilèn ym. 2006, 67.)

4 TALOUDELLISTEN TEKIJÖIDEN UHKA PERHEEN HYVINVOINNILLE

4.1 Työ turvaa toimeentulon

Lapsen syntyessä perheeseen perheen kulut kasvavat. Niistä selviämistä on pyritty helpottamaan erilaisten tulonsiirtojen, kuten lapsilisän, vanhempainpäivärahan ja kotihoidon tuen avulla. Tulonsiirrot eivät kuitenkaan aina riitä, vaan lapsiperheiden määrä huonossa taloudellisessa tilanteessa olevien perheiden joukossa on kasvanut. Vuonna 2007 pienituloisia lapsiperheitä oli Suomessa 73 000. Köyhissä perheissä elävien lasten määrä on kolminkertaistunut viimeisen kymmenen vuoden aikana, ja vuonna 2007 heitä oli jo 151 000. Taloudellisesti huonossa asemassa olevien vanhempien on vaikea tarjota lapselleen materiaalisesti parasta mahdollista kasvuympäristöä. Useimmat taloudellisesti edes välttävästi toimeentulevat perheet voivat kuitenkin tarjota lapselleen hyvinvoivan kasvun ja kehityksen. Pääasiassa lapsen hyvinvoinnin tukemisessa on nimittäin perustarpeiden turvaaminen. (Stenberg 2009.)

Työelämän vaikutus perhe-elämään on muuttunut yhteiskunnan muutosten myötä. Maatalouden ollessa päätulonlähde Suomessa koko perhe teki yhdessä maatalon töitä perhe-elämän ohessa. 1950-luvulla yhteiskunnan teollistuminen sai perheiden isät lähtemään töihin oman kodin ulkopuolelle, ja kodin hoitaminen jäi kokonaan naisten vastuulle. 1960-luvulta lähtien kuitenkin myös naiset alkoivat hakeutua työelämään, vapaaehtoisesti tai taloudellisesta pakosta. Naisten erottaessa työ- ja perhe-elämän toisistaan oli yhteiskunnan kehitettävä palveluita auttamaan vanhempia selviämään kodin tehtävistä työssäkäynnistä huolimatta, jotta perheitä yhä perustettaisiin. (Vilén ym. 2006, 56 - 60.) Naisten työllisyyden lisääntyminen aiheuttaa nykyäänkin yhteiskunnallista huolta, sillä yhä useammat naiset valitsevat uran avioliiton ja lapsien sijaan. Suuren syntyvyyden ylläpitäminen naisten työllisyyden ohessa vaatii hyviä perhettä tukevia palveluja. (Taipale ym. 2004, 34.)

Nykypäivänä mediassa puhutaan paljon lasten pahoinvoinnista. Lasten psyykkiset ongelmat, koulukiusaaminen, masentuneisuus ja huostaanottojen määrän lisääntyminen ovat herättäneet varsin paljon keskustelua sosiaalityön piirissä. Asiantuntijoiden mukaan lasten pahoinvoinnin pahentuminen on johdonmukaista seurausta vanhempien kiihtyvistä työtahdistista ja taloudellisten etuuksien heikentymisestä. (Kuivakangas 2002, 30 - 32.)

Vanhempien työttömyys rasittaa lapsiperheiden hyvinvointia rankasti. Se vaikuttaa taloudellisen tilanteen lisäksi perheen psykososiaaliseen elämään. Pitkäaikainen työttömyys on suuri uhka perheen syrjäytymiselle myös muista elämän osa-alueista. Vanhemmat ovat kovilla varsinkin kohdatessaan paineita elättää perheensä ja se saattaa ilmetä myös heidän mielialoissaan. Taloudellinen paine rasittaa perheenjäseniä yksilöinä ja koettelee vanhempien keskinäistä suhdetta. Kodin ilmapiiri voi olla varsin riitaisa ja heijastua myös perheen lapsiin. (Lehtoranta & Peltonen 2005, 12.)

Taloudellisten vaikutusten lisäksi työ on tärkeä tekijä ihmisen hyvinvoinnille. Työstä ihminen saa sosiaalisia suhteita ja työssään jokainen voi olla aikaansaava sekä kehittää itseään. Työelämä kilpailee koko ajan perhe-elämän kanssa. Rahan tavoittelu ja nykypäivän yhteiskunnan kiireinen elämäntyyli vievät aikaa perheeltä. Työntekijöiltä vaaditaan lisää panostusta työhön, mutta samanaikaisesti pitäisi panostaa myös perheeseen. Kovat paineet ja suuri ristiriita perhe- ja työelämän välillä vaikuttavat yksilöön sekä hänen kauttaan koko perheeseen. (Sihvola 2002, 114 - 116.)

4.2 Työn ja perheen yhteensovittaminen

Nykypäivän erilaiset määräaikaiset ja projektiluonteiset työsuhteet ovat yleistyneet. Ne vaikeuttavat lapsiperheiden elämää luomalla epävarmuutta, tulojen riittämättömyyttä ja yhteisen ajan puutetta. (Lehtoranta & Peltonen 2005, 12.) Katkonaiset työsuhteet vaikeuttavat myös tulevaisuuden suunnittelua ja kannus-

tavat lyhytjäteiseen alati muuttuvaan elämäntyyliin. Työmarkkinoiden luonne on ristiriidassa perinteisen vanhemmuuden kanssa. Hektistä elämää elävien vanhempien on vaikea välittää lapsilleen pitkäjänteisyyden ja sosiaalisen vastuun ihanteita. (Jokinen & Saaristo 2006, 200.) Karvonen ym. (2008, 28 - 37) haluavat tähdentää työmaailman muutosten vaikutuksia myös työntekijöihin yksilöinä. Työtehtävät ovat muuttuneet henkisesti kuormittavimmiksi ja työuupumuksesta on tullut nykypäivänä suuri ongelma. Työntekijät suhtautuvat työsuhteisiin epävarmasti, ja työasioista stressaaminen vaikuttaa koko heidän elämänsä.

Tutkimusten mukaan perhe on suomalaisille tärkein asia elämässä. Silti työelämän muuttuessa koko ajan haasteellisemmaksi jäävät perheenjäsenten tarpeet usein työelämän vaatimusten jalkoihin. Työntekijällä itsellään on osaksi vastuu tärkeiden asioiden huomioimisen vaatimisessa, mutta myös työpaikkojen tulee kehittää käytäntöjään perheystävällisemmiksi. Työntekijöiden perhe-elämän kunnioittaminen ja tukeminen näkyy työpaikan henkilöstöpolitiikassa. Esimiesten ymmärrys perhettä kohtaan ja tuki työntekijöiden vanhemmuutta kohtaan tekee perheen ja työn yhteensovittamisesta helpompaa. Käytännössä perheystävällisyyden lisääminen voi näkyä muun muassa joustavina työaikoina, mahdollisuutena työskennellä tarpeen tullen kotona, työpaikan tarjoamana lastenhoitoapuna ja muina perhettä koskevinä etuuksina. Kaikissa työpaikoissa käytännön muutokset eivät ole mahdollisia, mutta jo perheystävällinen ilmapiiri toimii hyvänä tukena työntekijöiden vanhemmuudelle. (Piensoho & Känvälä 2008, 7 - 8.)

Työ vaikuttaa perhe-elämään enemmän kuin perhe-elämä työhön. Työ saattaa asettaa suuriakin haasteita perhe-elämälle. (Salmi 2004, 113 - 128.) Esimerkiksi muuttaminen toiselle paikkakunnalle tai jopa toiseen maahan työn perässä muuttaa koko perheen elämää. Tutun ympäristön ja tuttujen ihmisten taakse jättäminen on vaikea asia jokaiselle yksilölle. Tiiviin perheyhteisön jäsenet toimivat toistensa tukena muutosten edessä, mutta silti jokaisen pitää myös itse sopeutua uuteen tilanteeseen. Toisille sopeutuminen on helppoa ja uuden so-

siaalisien verkostojen luominen käy nopeasti. Joillekin ihmisille uudenlaiseen arkeen tottuminen saattaa kuitenkin viedä aikaa ja vaatia enemmän tukea. Jokaisen yksilöllinen sopeutuminen muutokseen ja muiden perheenjäsenten tukeminen vaatii sitoutumista ja tukevaa perheyhteisöä. Pahimmassa tilanteessa yksilöiden sopeutumisvaikeudet ja tukiverkoston puuttuminen aiheuttavat liian suuria ongelmia ja perheen hyvinvointi kärsii. (Riihimäki 2008, 49 - 56.)

5 SOSIAALISTEN TEKIJÖIDEN UHKA PERHEEN HYVINVOINNILLE

5.1 Perheen sosiaaliset suhteet

Nykypäivän ihmisten sosiaalisuus on muuttunut paljon entisajan maalaisyhteisöajasta. Maalaiskylien tiiviit yhteisöt ja ei-valinnallinen yhteys naapuruston ihmisiin ovat vaihtuneet oman valinnan mukaan luotaviin suhteisiin lähellä tai kaukana asuviin ihmisiin. Automaattinen naapuruston yhteisöön kuuluminen on muuttunut syrjäytymisen lisääntymiseen ja sosiaalisista taidoista riippuvaan ihmiskontaktien määrään. Sukulaisuus luo yhä suhteita ihmisten välille, mutta lähisuvun käsite on kaventunut. Ihmiset pitävät yhä vähemmän yhteyttä kaukana asuviin sukulaisiinsa ja joillekin koko suku rajoittuu ydinperheeseen. Ihmisten oma sosiaalisuuden puute saattaa tehdä perheistä eristäytyneitä ja sosiaalisesta verkostosta heikkoa. Verkoston puuttuminen on jo itsessään riski perheen hyvinvoinnille, koska ilman toisia ihmisiä vanhemmat eivät saa tukea vanhemmuuteensa ja apua tarvittaessa perheen ongelmiin. Perheen sosiaalinen eristäytyminen voi johtua myös ulkoisista tekijöistä. Toisten ihmisten syrjäyttävä kohtelu tai huono suhtautuminen voi eristää perheen ulkopuolisista. Naapuruston tai muiden perheenjäsenten kanssa usein tekemisissä olevien ihmisten huono kohtelu vaikuttaa yksilöiden itsetuntoon ja toiminnan rajoittamiseen. Sitä kautta koko perheen hyvinvointi voi järkkäytyä ja olla vaarassa. Muista ihmisistä eristynyt perhe ei voi kokonaan sulkeutua pois muiden ihmisten vaikutuksilta.

Jokaiseen perheeseen ja jokaiseen yksilöön vaikuttavat muut ihmiset ja ulkoiset tekijät ihmisten omista haluista riippumatta. (Melkas 2009, 21 - 48.)

Perheenjäsenet tukeutuvat paljon perheen ulkopuolisiin ystäviin ja tuttaviiin käsitellessään perheen sisäisiä ristiriitoja. Ystäviltä he odottavat kuuntelijaa, jolle voi purkaa ajatuksiaan ja tunteitaan. Tarpeen tullen ystävät usein myös auttavat käytännön asioissa. Käytännön apu tarkoittaa useimmiten rahallista tukea, aikaa, kotitöissä helpottamista ja apua ympäristön muokkaamisessa. Henkisenä tukena ihmiset saavat ystäviltään keskustelukumppanuuden, neuvoja ja ohjeita ongelmatilanteisiin. (Porio & Porio 2002, 87 – 88.) Rantalaiho (2006, 48 - 77) painottaa ystävien tärkeyttä myös vertaistukena. Vanhemmille muiden lapsiperheiden elämäntilanne tarjoaa ikään kuin peilin omalle elämälle. Toisten vanhempien kanssa voi verrata perhe-elämän ongelmia ja saada tukea niistä selviytymiseen

Perheen kohdatessa ongelmia tai kriisejä kaikki perheenjäsenet tarvitsevat tukea sosiaaliselta verkostoltaan. Usein läheiset keskittyvät kuitenkin vain vanhempien tukemiseen ja auttamiseen tilanteesta selviämiseksi. Lapset saattavat jäädä täysin ilman huomiota, vaikka he voivat kokea perheen ongelmat jopa vanhempiaan rajummin. Lapset saattavat tuntea syyllisyyttä tilanteesta tai ottaa vastuun koko perheestä vanhempien keskittyessä kriisistä selviämiseen. Hyvä sosiaalinen verkosto on tukeva ja laaja, mikä auttaa koko perheen huomioimista ongelmatilanteissa. (Porio & Porio 2002, 71 – 73.)

Lapsille ja nuorille sosiaaliset suhteet perheen ulkopuolelle ovat tärkeitä. Toimiessaan toisten nuorten kanssa he oppivat tärkeitä sosiaalisia taitoja ja saavat vertaistukea. Nuoret eivät vielä ajattele aikuisten logiikalla ja saattavat ajautua hyväksyntää hakiessaan tai ryhmän paineessa mukaan epäilyttäväänkin toimintaan. Nuoren sosiaaliset suhteet ja kodin ulkopuolinen toiminta saattavat vaikuttaa koko perheeseen. Vanhemmat luonnollisesti ovat huolissaan lapsensa ajautuessa huonoon seuraan tai jopa vaaralliseen toimintaan. Se vaikuttaa lapsen ja vanhempien suhteeseen ja sitä kautta koko perheeseen. Pahimmassa tilan-

teessa nuori ajautuu täysin erilleen perheestään ja rikkoo perheen yhteisöllisyyttä. (Rikkilä 2009.)

5.2 Ulkopuolisten vaatimusten uhka perheen hyvinvoinnille

Perheiden lukumäärä Suomessa on kasvanut hiljalleen 2000-luvun aikana. Kasvuun on vaikuttanut sekä avioerojen määrän tasaantuminen että lasten hankkimisen lisääntyminen. Perheiden lukumäärää ovat nostattaneet myös pyrkimykset tunnustaa ei-heterosuhteisiin perustuvat perheet tasavertaisiksi yhteiskunnassa. (Sevòn & Notko 2008, 13 - 26.) Suomessa samaa sukupuolta edustavat henkilöt ovat saaneet rekisteröidä suhteensa vuodesta 2002 alkaen. Heidän parisuhteensa hyväksytään suurella osalla yhteiskuntaa, mutta lasten kasvattaminen samaa sukupuolta olevien sateenkaariperheessä saa osakseen paljon kritiikkiä. Tehtyjen tutkimusten mukaan sateenkaariperheessä kasvaminen ei merkitse lapsille erityistä vaaratekijää. (Taipale ym. 2004, 24 - 25.) Osalle ihmisistä perheen kantamuoto on kuitenkin vain heteroseksuaalinen, eikä muunlaisia parisuhteita nähdä perheen perustamiselle mahdollisina. Sateenkaariperheiden ja ei-heteroseksuaalisia suhteita vastustavien ihmisten kohtaaminen voi horjuttaa perheiden tasapainoa. Pahimmillaan samaa sukupuolta olevat vanhemmat voivat joutua väkivallan kohteiksi tai koko perhettä voidaan uhata. Perheen kohtaama pienikin syrjintä ja huono kohtelu voivat vaarantaa perheen yhteisöllisyyden. Vanhempien oma epävarmuus ja toisten ihmisten hyväksymättömyys saattavat kasvaa yhä suuremmiksi ongelmiksi ja uhata perheen hyvinvointia. (Sevòn & Notko 2008, 13 - 26.)

Eri maiden lainsäädännöt määrittelevät perheen eri tavoin ja ohjaavat perheen toimintaa kulttuurinsa mukaan. Suomessa perhettä ei varsinaisesti määritellä lainsäädännössä, mutta sen kokoa rajoitetaan esimerkiksi yksiavioisuuden lailla. Tietyissä idän maissa moniavioisuus sen sijaan on sallittua, ja perheisiin kuuluu usein enemmän kuin kaksi aikuista. Toisissa maissa perheeseen laskeaan usein myös isovanhemmat, ja lapsille on asetettu lakisääteinen velvollisuus huolehtia omista vanhemmistaan heidän ikääntyessään. (Taipale ym.

2004, 23.) Eri maissa on erilaisia käsityksiä myös perheiden yksityisyydestä. Pohjoismaissa yhteiskunta pyrkii turvaamaan yksilöitä perheiden sisällä, ja esimerkiksi sosiaalihuolto saa sen vuoksi puuttua perheiden sisäisiin ongelmiin. Keski-Euroopassa monia Suomen lastensuojelun toimenpiteitä pidetään sen sijaan perheiden yksityisyyttä rikkovina. Monissa maissa ajatellaan perheen itse selvittävän omat sisäiset ongelmansa ja ulkopuolisten puuttumista perheen asioihin pidetään loukkaavana. Erilaiset käsitykset hyvistä perheoloista vaikuttavat myös näkemyksiin lasten edun mukaisista oloista. (Pylkkänen 2008, 71 - 92.)

Perheille asetetaan paljon vaatimuksia ulkopuolisesta maailmasta. Yhteiskunta määrittelee perheen erilaisia tehtäviä lainsäädännöllä, ja ei-toimivien perheiden toimintaan voidaan puuttua esimerkiksi lastensuojelun toimenpiteiden kautta. Vilén ym. (2006, 73 - 75) tuovat esille lapsen oikeuksia koskevat säädökset. Suomi kuuluu YK:n lasten oikeuksien sopimuksen allekirjoittaneisiin maihin. Tämä tarkoittaa maan sitoutumista muun muassa lasten terveydenhuolto-oikeuden, sosiaaliturvan, oman mielipiteen ilmaisemisen mahdollisuuden, tasa-arvoisen kohtelun ja edun mukaisen päätöksenteon järjestämiseen. Suomi on sisällyttänyt lasten oikeuksia myös omaan lainsäädäntöön. Sen mukaan lapsille tulee järjestää turvalliset kasvuolot ja mahdollisuus hyvinvointiin. Laki määrää myös lapsen huomioon ottamisen häntä koskevissa asioissa ja lapsen mielipiteen kuulemisen hänen kehityksensä mukaisesti. Lasten huoltajille laki määrittelee velvollisuudeksi lapsen tasapainoisen kehityksen turvaamisen ja yksilöllisten tarpeiden huomioimisen. Vastapalvelukseksi yhteiskunta tukee lapsiperheiden arkea perhetukien avulla. Muiden maiden lainsäädäntöön verrattuna Suomen lakien määräämät lasten oikeudet takaavat lasten elämälle hyvän tason.

6 YHTEISKUNNAN KEINOT PARANTAA PERHEIDEN HYVINVOINTIA

6.1 Hyvinvointipolitiikka

Valtio vaikuttaa perheiden hyvinvointiin lakien ja palvelujen avulla. Näitä julkisen vallan keinoja edistää väestön hyvinvointia kutsutaan hyvinvointipolitiikaksi. Hyvinvointi on laaja-alainen vaikeasti määriteltävissä oleva käsite ja sen vuoksi myös hyvinvointipolitiikka on vaikea erottaa muusta politiikasta. Useimmiten se rajataan suppeasti kuvaamaan vain sosiaali- ja terveystalitiikkaa, vaikka muillakin politiikan aloilla pyritään kohentamaan väestön hyvinvointia omalla allaan. Jo pelkkää sosiaali- ja terveystalitiikkaa kuvatessaankin hyvinvointipolitiikalla on suuri merkitys ihmisten hyvinvointiin. Suomessa hyvinvointipalveluihin panostetaan ja noin puolet maan julkisista menoista kuluu sosiaali- ja terveystaloihin. (Moisio ym. 2008, 14 - 15.) Toisaalta Pylkkänen (2008) kertoo sosiaali- ja terveystalmenojen saaneen myös kritiikkiä palvelujen kohdentumisesta epätasaisesti ihmisten tulotasojen mukaan. Esimerkiksi perusterveydenhuollon palvelut tukevat yhä enemmän vain työssä käyviä ihmisiä työterveyshuollon saaman panostuksen myötä. (Pylkkänen E. 2008, 232 - 247.) Sosiaali- ja terveystalpalveiluissa painotetaan nykyään yleisestikin erityispalveluja enemmän kuin peruspalveluja (Rimpelä 2008, 62 - 73).

Hyvinvointipolitiikalla on haasteenaan julkisen vallan palveluiden vaikuttamisen rajallisuus. Yhteiskunta pystyy hyvin tukemaan ihmisiä objektiivisten hyvinvointitekijöiden hallinnassa, mutta subjektiivisiin tekijöihin vaikuttaminen on haasteellista. Hyvien aineellisten elinolojen takaaminen ei varmista ihmisten kykyä, mahdollisuuksia ja mieltymyksiä toimia hyvinvointinsa edistämiseksi. (Moisio ym. 2008, 16 - 18.) Pylkkänen (2008) huomauttaa yhteiskunnalla olevan haasteita myös aineellisten hyvinvointitekijöiden turvaamisessa. Hyvinvointipolitiikan tulisi nimittäin pystyä järjestämään hyvinvointipalvelut mahdollisimman tehok-

kaasti kaikille niitä tarvitseville pienimmillä mahdollisilla kustannuksilla. Jotta hyvinvointipalveluiden järjestämiseen saataisiin varoja, tulisi hyvinvointipolitiikan keskittyä työllisyyden kasvattamiseen. Työllistyneet ihmiset maksavat valtiolle veroja ja työssä käyvien määrän suurentuessa valtion sosiaalivakuutus- ja työvoimapolitiittiset menot pienenevät. (Pylkkänen A. 2008, 232 - 247.) Moisio ym. (2008, 22) eivät näe työllistymistä hyvinvointipolitiikan toimivuuden parantamisen avainasiana. He kokevat työllisyyden parantumisen itse asiassa jo tapahtuneen ja onnistuneen varsin hyvin. Sen sijaan hyvinvointipolitiikan tulisi keskittyä tuloerojen ja eriarvoisuuden pienentämiseen.

Suomalaisten elintason noustua tämänhetkiselle tasolle on vanhojen aikojen ongelmat aliravitsemuksineen ja suoranaisine puutteineen kadonneet. Niiden sijasta hyvinvointipolitiikalla on nykyään kohteenaan syrjäytymisen, suhteellisen köyhyyden ja tuloerojen estäminen. Ihmisten hyvä elintaso on nostanut yhteiskunnassa pärjäämisen rimaa korkeammalle. Nykypäivän yhteiskunnassa tarvitaan yhä enemmän rahaa, jotta selvitään edes perustarpeiden turvaamisesta. Tästä syystä yhä useampi jää suhteellisen köyhyysrajan alapuolelle ja keski- ja pienituloisten tuloero kasvaa. (Moisio ym. 2008, 23 - 24.) Pienituloisiin muita useammin kuuluva joukko on pikkulapsiperheet, jotka jäävät tuloerojen kasvaessa yhä useammin riippuvaisiksi tulonsiirroista (Karvonen ym. 2008, 28 - 37). Rimpelän (2008, 62 – 73) mukaan lapsiperheiden tulot ovat kuitenkin viime vuosien aikana kasvaneet. Hän näkee perheiden pienituloisiksi luokittelun syyinä olevan suhteellisen köyhyyden, joka johtuu tuloerojen kasvamisesta.

Hyvinvointipalvelujen lisäksi valtio pystyy vaikuttamaan kansalaisten hyvinvointiin lainsäädännön kautta. Lakien avulla rajoitetaan ihmisten toimintaa ja asetetaan velvollisuuksia. Lait turvaavat ihmisille heidän hyvinvointinsa vähimmäistarpeet ja rajoittavat toisten ihmisten vahingollista vaikutusta yksilöiden hyvinvointiin. Lakeja pyritään uudistamaan ja tarkentamaan ihmisten hyvinvointia paremmin tukeviksi. Tärkeimpiä viime aikojen uudistuksia ovat olleet uusi lastensuojelulaki, laki opiskelijaterveydenhuollon laajentamisesta myös toisen as-

teen ja ammattikorkeakoulun opiskelijoihin sekä työmarkkinatuki- ja toimeentulotukiudistus. (Moisio ym. 2008, 21 - 22.)

Ihmisten hyvinvointia on tutkittu erilaisilla indikaattoreilla jo 1960-luvulta lähtien. Tutkimusten tarkoituksena on saada tietoa ihmisten elinoloista, sillä materiaalisien resurssien uskottiin tuovan ihmisille hyvinvointia. Viime vuosien aikana on kiinnostuttu yhä enemmän myös hyvinvoinnin subjektiivisesta puolesta. Materiaalisia hyvinvoinnin mittareita on pyritty täydentämään ihmisten hyvinvoinnin kokemusta kuvaavilla indikaattoreilla. Tutkimusten avulla julkinen valta kehittää sosiaali- ja terveystalvueluita paremmin ihmisten hyvinvointia tukeviksi. Kehityssuunnitelmat kirjataan valtion hyvinvointipoliittisiin ohjelmiin. (Moisio ym. 2008, 16 - 18.)

6.2 Hyvinvointipoliittiset ohjelmat

Valtioneuvoston mukaan politiikkaohjelmat ovat laajoja hallitusohjelmassa määriteltyjä eri ministeriöiden toimialoihin kuuluvia tehtäväkokonaisuuksia hallituksen keskeisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Ne koostuvat useampien ministeriöiden toimialoihin kuuluvista toimenpiteistä, hankkeista sekä määrärahoista ja niille määritellään yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet. Poliitiikkaohjelmien suunnittelua ja seurantaa varten on nimetty ministeriryhmät, jotka käsittelevät ohjelmaan liittyvät linjaukset ja valmistelevat keskeiset päätökset. Poliitiikkaohjelmia johtavia ministereitä avustavat vastuuministeriöihin sijoitetut ohjelmajohtajat. (Valtioneuvosto 2009.)

Pääministeri Matti Vanhasen II hallitus käynnisti kolme politiikkaohjelmaa: Työn, yrittämisen ja työelämän politiikkaohjelman, Terveiden edistämisen politiikkaohjelman sekä Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman. Ohjelmien sisällöt ja suunnitelmat vahvistettiin hallituksen ensimmäisessä strategia-asiakirjassa 5.12.2007. Näistä kolmesta suoranaisesti lapsiperheiden hyvinvointiin pyritään vaikuttamaan Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin poli-

tiikkaohjelmalla. Sen koordinoinnista vastaa kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallin ja häntä avustaa ohjelmajohtaja Georg Henrik Wrede. Poliitiikkaohjelman lähtökohtana on valtioneuvoston hyväksymä lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma. (Valtioneuvosto 2009.)

Hyvinvoinnille luodaan pohja lapsuus- ja nuoruusiässä. Lasten ja nuorten hyvinvoinnista täytyy pitää erityisen hyvää huolta siksi, että väestömme ikääntyy. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman painopisteinä ovat ehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen. Ohjelman on tarkoitus tukea lasten, nuorten ja perheiden arjen hyvinvointia vähentämällä syrjäytymistä, lisäämällä lasten ja nuorten osallistumista ja kuulemista sekä lasten oikeuksista tiedottamista. Näillä toimilla pyritään vähentämään pahoinvoinnista valtiolle aiheutuvia kustannuksia pitkällä aikavälillä. Tarkoituksena on myös kehittää lasten ja nuorten hyvinvoinnin seurannan tietopohjaa ja edistää päätöksenteon lapsivaikutusten arviointia YK:n lapsen oikeuksien edellyttämällä tavalla. Poliitiikkaohjelman yhtenä tavoitteena on parantaa eri hallinnonalojen välistä yhteistyötä ja sen toimivuutta lasten, nuorten ja perheiden asioissa. Poliitiikkaohjelman kolme osaluuetta ovat lapsilähtöinen yhteiskunta, hyvinvoiva lapsiperhe ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Jokaisessa osaluueessa läpileikkaavina teemoina ovat sukupuolten tasa-arvo ja monikulttuurisuus. (Valtiovarainministeriö 2009.)

6.3 Hyvinvointipalvelut perheille

Yhteiskunta tukee perheille kohdennetuilla palveluilla vanhempia tai muita huoltajia lasten hyvinvoinnin ja kasvatuksen turvaamisessa. Taloudellisin tukimuodoin ja lastenhoitojärjestelyin yhteiskunta tasaa lasten perheille aiheuttamia kustannuksia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009.) Suomessa määritellään lainsäädännöllä kuntien järjestämisvelvollisuudesta ja kansalaisten oikeuksista palveluiden saamiseen. Kunnat vastaavat sosiaalipalveluiden järjestämisestä kunnassa vallitsevan tarpeen mukaan, lainsäädännön tarkoittamien palveluiden on siis oltava kuntalaisten käytettävissä. Kunnan ei kuitenkaan tarvitse välttä-

mättä tuottaa niitä itse, mutta se on kuitenkin niistä vastuussa. (Kananoja, Niiranen & Jokiranta 2008, 156 – 158.)

Lasten, perheen sekä parisuhteen ongelmiin saa asiantuntija- apua kasvatus- ja perheneuvolasta. Neuvonnassa työskentelee psykologeja, sosiaalityöntekijöitä, lääkäreitä, puhe- ja perheterapeutteja sekä perheneuvoja. Erotilanteissa lapsen huoltoon, tapaamisoikeuteen ja elatukseen liittyvistä asioista sovitaan perheasiain sovittelussa. Neuvonnasta annetaan tarvittaessa myös lausuntoja muille viranomaisille. Kasvatus- ja perheneuvontaan voi hakeutua, kun tarvitsee apua lapsen, vanhempien tai perheen pulmiin. Perheasioiden sovittelua voi hakea kunnan asukas, ja se on asiakkaalle vapaaehtoista. Neuvontaan on joillakin paikkakunnilla jonoa ja muutoinkin ajan saa tapaus- ja tilannekohtaisesti. Kunta tai kuntayhtymä järjestää neuvontaa kasvatus- ja perheneuvolassa tai muiden sosiaalipalveluiden yhteydessä. Kunta voi ostaa palvelun myös esimerkiksi kirkon perheasiain neuvottelukeskuksesta. Kasvatus- ja perheneuvonta sekä perheasiain sovittelu ovat asiakkaille maksuttomia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009.)

Alueellisia perheiden palveluja voidaan koota yhteen perhekeskustoiminnalla. Keskukseen voi olla koottu esimerkiksi äitiys- ja lastenneuvola, varhaiskasvatuspalveluja, koulu sekä varhaisen tuen ja perhetyön paikalliset palvelut. Järjestöjen ja seurakunnan lapsiperheille järjestämä toimintakin on osa perhekeskusten palveluverkoston. Monipuolisen verkoston ansiosta perhekeskuksessa voidaan havaita lasten ja perheiden ongelmia mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja tarjota tarvittavaa apua. (Pietilä-Hella 2006, 64 – 65.)

Ottolapsineuvontaa annetaan adoptiota suunnitteleville kuntien sosiaalitoimistoissa ja Pelastakaa Lapset ry: ssä, ja kansainvälisiin adoptioihin on mahdollista saada adoptiotukea. Adoptio edellyttää lakisääteistä adoptioneuvontaa, jossa käsitellään hakijan edellytyksiä vanhemmuuteen, odotuksia, motiiveja, taloudellista tilannetta, parisuhdetta ja vanhemmuuteen liittyviä tekijöitä. Adoptioneuvontaa saavat myös raskaana olevat naiset, jotka suunnittelevat lapsensa luo-

vuttamista adoptoitavaksi. Henkilön, joka haluaa adoptoida lapsen ulkomailta, tulee saada adoptiopalvelua. Adoptiolapsien välittämisen hoitavat adoptiopalvelun antajat, joilta adoptiopalvelua saa. Heidät hyväksyy sosiaali- ja terveysministeriö. Kunnallinen adoptioneuvonta on maksutonta, Pelastakaa Lapset ry: n palvelu voi olla maksullista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009.)

6.3.1 Äitiysavustus ja vanhempainvapaat

Äitiysavustuksen saa Suomessa asuva nainen, joka on käynyt terveystarkastuksessa neljän ensimmäisen raskauskuukauden aikana ja raskauden kestänyttä vähintään 154 päivää. Avustuksen voi valita äitiyspakkauksena tai rahana, ja myös ottovanhemmat ovat oikeutettuja äitiysavustukseen. Avustus haetaan Kelasta ja se on verotonta tuloa. Suomessa asuvasta lapsesta maksetaan lapsilisää, kunnes hän täyttää 17 vuotta, ja myös lapsilisä on verotonta. Vanhempien ja sikiön tai vastasyntyneen lapsen hyvinvoinnista huolehditaan äitiysneuvoloissa. Alle kouluikäisen lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä tervettä kasvua seurataan ja tuetaan lastenneuvoloissa. Terveysten- ja sairaanhoidosta ja suun terveydenhuollosta huolehditaan äitiys- ja lastenneuvoloiden lisäksi kouluterveydenhuollossa ja suun terveydenhuollossa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009.)

Perhevapaiden avulla vanhemmille annetaan mahdollisuus hoitaa itse lapsiaan erilaisissa elämäntilanteissa. Vastasyntyneen vauvan hoitamiseen saa äitiysvapaata 105 arkipäivää, 6 päivää viikossa, ja sen ajalta äidille maksetaan ansiosidonnaista päivärahaa. Välittömästi äitiysvapaan jälkeen joko äiti tai isä voi jäädä 3- 9- kuukautisen lapsen kanssa vanhempainvapaalle. Äiti ja isä voivat niin tahtoeissaan myös jakaa vapaan keskenään. Vanhempainvapaa on 158 arkipäivää, myös kuusi päivää viikossa, ja senkin ajalta maksetaan ansiosidonnaista päivärahaa. (Hämäläinen 2005.) Silloin kun lapsia syntyy kerralla useampia kuin yksi, vanhempainvapaata jatketaan 60 arkipäivää (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009). Isä voi jäädä vauvan syntymän yhteydessä 18 arkipäiväksi, siis 6 päivää

viikossa, isyysvapaalle samaan aikaan äidin kanssa. Isä voi saada lisäksi ylimääräiset 1- 12 päivää isyysvapaata heti vanhempainvapaakauden jälkeen, jos hän käyttää vanhempainvapaasta vähintään viimeiset 12 päivää. Ainoastaan äitiysvapaa on Suomessa yksinomaan äitien oikeus, silti äidit käyttävät pääosassa lähes kokonaan myös vanhempainvapaan. (Hämäläinen 2005.)

Vanhemmat ovat oikeutettuja äitiys-, isyys-, tai vanhempainrahaan, jos he ovat olleet EU- tai ETA- valtiossa sairausvakuutettuina välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa vähintään 180 päivää. Ottolapsen vanhemmilla on oikeus vanhempainvapaaseen, mikäli lapsi on alle seitsemän vuotta vanha. Elleivät lapsen vanhemmat asu yhdessä, on lapsen huoltajuudesta, elatuksesta ja tapaamisoi- keudesta sovittava. Avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isyys on tunnustet- tava, jotta se voidaan vahvistaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009.) Isyysva- paa on Suomen lain mukaan sidottu elämiseen lapsen synnyttäjän kanssa. Miesparien lapsiperheessä tämä tarkoittaa sitä, että isän tai isien hoitaessa las- taan syntymästä lähtien ei oikeutta perhevapaisiin synny lainkaan ennen van- hempainrahakauden alkamista, mikäli äiti asuu muualla. Rekisteröity puoliso voi jakaa vanhempainrahakauden juridisen vanhemman kanssa kuten avioliitossa olevat puoliset. Apilaperheissä vanhempainvapaaseen on usein oikeutettu vain yksi vanhempi, koska juridinen isä ja juridinen äiti asuvat eri osoitteissa. Etä- vanhemmuus pitäisi huomioida paremmin ainakin oikeutena olla poissa töistä lapsen hoidon takia sekä myös asumistukea laskettaessa. (Jämsä 2008.)

6.3.2 Hoitovapaa ja päivähoito

Vanhemmilla on oikeus saada työstä palkatonta hoitovapaata, kunnes lapsi täyttää kolme vuotta. Vapaata voi pitää äiti tai isä, mutteivät molemmat yhtä aikaa. Vapaan ajalta maksetaan kotihoidon tukea, ja lisäksi kunta voi maksaa kotihoidon tuen saajalle kuntalisää. Osittaista hoitovapaata vanhemmalla on oikeus pitää koululaisen toisen kouluvuoden loppuun asti. Pidennetyt oppivel- vollisuuden piirissä olevan lapsen vanhempi voi pitää osittaista hoitovapaata

kolmannen lukuvuoden loppuun saakka. Vanhemmalle, joka lyhentää työpäiväänsä lapsen hoidon vuoksi, maksetaan osittaista hoitorahaa. (Hämäläinen 2005, 126 - 147.) Alle kymmenvuotiaan lapsen vanhemmilla on oikeus saada lapsen sairastuessa tilapäistä hoitovapaata neljä työpäivää lapsen hoidon järjestämistä varten yhtä sairausjaksoa kohti. Vanhempainvapaa ja hoitovapaa antavat molemmille vanhemmille tasavertaiset mahdollisuudet hoitaa lapsiaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009.)

Alle kouluikäisille lapsille on oikeus saada kunnan järjestämä päivähoitopaikka vanhempainrahakauden päätyttyä. Kunnallista päivähoitoa järjestetään päiväkotihoidona, perhepäivähoitona sekä ryhmäperhepäivähoitona. Hoito voi olla kokopäiväistä tai osapäiväistä. Kokopäivähoidon enimmäiskesto on 10 tuntia vuorokaudessa ja osapäivähoidon 5 tuntia vuorokaudessa. Päivähoidossa kunnioitetaan vanhempien vakaumuksia kasvatuksessa ja lapsen kieli ja kulttuuri huomioidaan. Päivähoitoa saavat äidinkielellään suomen-, ruotsin- ja saamenkieliset lapset. Muunkielisten lasten kulttuuria ja äidinkieltä tuetaan yhteistyössä kyseisen kulttuurin edustajien kanssa. Kunnan on huolehdittava siitä, että päivähoitoa on saatavissa kunnan tarvetta vastaavasti. Kunta vastaa päivähoiton palvelujen järjestämisestä ja yksityisen päivähoiton valvonnasta. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2009.) Hoitopaikkaa on haettava neljä kuukautta ennen paikan tarvetta, mutta se järjestetään kuitenkin kahden viikon sisällä, jos vanhemmat aloittavat työn tai opiskelun. Yksityiset päivähoitopalvelut, seurakunnat ja järjestöt tarjoavat vaihtoehtoja hoitojärjestelyille. Kunnallisesta päivähoidosta peritään maksu perheen tulojen ja koon mukaan. Yksityinen päivähoito on maksullista palveluntarjoajan hinnoittelun mukaan, mutta näihin kustannuksiin voi saada yksityisen hoidon tukea. Ennen koulun aloittamista lapset saavat oppimisen edellytyksiä vahvistavaa esiopetusta, joka tukee oppimista leikin keinoin. Esiopetusta järjestetään joko päivähoiton tai koulun yhteydessä ja järjestäjä on kasvatus- ja opetustoimi. (Lappeenrannan kaupunki 2009c.)

6.3.3 Taloudellinen tuki lapsiperheille

Valtio auttaa pienituloisia selviämään asumiskustannuksistaan asumistuella, jota voidaan myöntää vuokra- asuntoon, omistusasuntoon, asumisoikeusasuntoon tai osaomistusasuntoon. Asumistukea myönnetään ruokakunnalle eli samassa asunnossa asuville henkilöille. Samaa sukupuolta olevien henkilöiden rekisteröity parisuhde rinnastetaan avioliittoon. Rekisteröimätöntä suhdetta ei kuitenkaan rinnasteta avioliittoon. Asumistukea maksaa Kela. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009.)

Lapsen vanhemmat vastaavat kykynsä mukaan lapsen riittävästä elatuksesta, johon hänellä on oikeus. Vanhemmat vastaavat lapsensa elatuksesta, kunnes hän täyttää 18 vuotta. Lapselle voidaan vahvistaa elatusapu, mikäli vanhempi ei huolehdi lapsen elatuksesta tai lapsi ei asu hänen luonaan pysyvästi. Apu voidaan maksaa kuukausittain etukäteen tai se voidaan sopia maksettavaksi kertasuorituksena. Ellei elatusvelvollinen vanhempi pysty maksamaan elatusapua tai hän on laiminlyönyt sen, maksetaan hänen lapselleen elatustukea. Elatustukea maksetaan myös lapselle, jolle ei ole voitu vahvistaa isää tai jos elatusapu on pienempi kuin elatustuki. Elatustukea maksaa Kela. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009.)

Työttömyyden kohdatessa kansalaisilla on mahdollisuus työttömyyspäivärahaan, mikäli laissa säädetty työssäoloehto täyttyy. Työttömyyspäivärahaa maksetaan enintään 500 työttömyyspäivää. Jos työttömän työnhakijan enimmäispäiväraha- aika täyttyy tai hän ei täytä työssäoloehto, hän voi saada työmarkkinatukea. Viimesijainen toimeentuloturvan muoto on toimeentulotuki, jota yleensä myönnetään kuukaudeksi kerrallaan. Se on tarveharkintaista ja laskeaan asiakkaan välttämättömien menojen mukaan. Tukea maksetaan se määrä, jolla asiakkaan tukeen oikeuttavat menot ylittävät hänen tulonsa ja varansa. Toimeentulotukea voidaan myöntää myös omatoimisen suoriutumisen tukemiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Toimeentulotuen muodostavat perus-, täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki. Vuonna 2009 yksinasuvalla ja yksinhuoltajalla täysi perusosa on 417,45 euroa kuukaudessa. Tuolla summalla tuen saajan tulee kattaa ravintomenot, vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot,

henkilökohtaiset puhtauden ja kodin puhtauden menot, paikallisliikenteen maksut, lehtitilaukset, televisiolupa, puhelimen käyttö sekä harrastus- ja virkistystoiminta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009.)

Perusosan lisäksi annetaan perustoimeentulotukea asumismenoihin, vesimaksuun, lämmitykseen, sähkölaskuun, kotivakuutusmaksuun sekä vähäistä suurempiin terveydenhuollon menoihin. Täydentävään toimeentulotukeen sisältyvät lasten päivähoiton maksu, ylimääräiset asumiskustannukset, jotka aiheutuvat esimerkiksi muutosta sekä erityistarpeista ja – oloista aiheutuvat menot. Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää vaikkapa ylivelkaantumisesta tai taloudellisen tilanteen äkillisestä heikkenemisestä aiheutuvien vaikeuksien lievittämiseen. Toimeentulotukea haetaan kunnan sosiaalitoimistosta ja päätös on saatava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä hakemuksen jättämisestä. Kii-reellisessä tapauksessa päätös on tehtävä samana tai viimeistään seuraavana arkipäivänä. Vuoden 2009 loppuun on meneillään kokeilu, jossa toimeentulotukea saavien työllistymistä edistetään mahdollistamalla ansiotulojen hankintatuen ohella. Toimeentulotukea myönnettäessä vähintään 20 prosenttia kotitalouden ansiotuloista, kuitenkin enintään 150 euroa kuukaudessa, jätetään huomioimatta. (Lappeenrannan kaupunki 2009d.)

6.3.4 Palvelut perheen pulmatilanteissa

Aina vanhemmat eivät itse selviydy lasten kasvatuksesta ja huolenpidosta, jolloin vastuun ottaa lastensuojelupalvelut. Ehkäisevällä työllä ja avohuollon tukitoimilla pyritään hoitamaan pulmatilanteet varhaisessa vaiheessa. Ehkäisevää lastensuojelutyötä tehdään kunnan peruspalveluissa, esimerkiksi äitiys- ja lastenneuvoloissa sekä muussa terveydenhuollossa, päivähoitossa, perhekeskuksissa, opetuksessa ja nuorisotyössä. Tällöin lapsilta ja perheiltä ei edellytetä lastensuojelun asiakkuutta, vaan työ on osa lapsille, nuorille ja perheille tarkoitettua palvelua. (Lappeenrannan kaupunki 2009.) Myös lasten huomioon ottaminen aikuisille suunnatuissa palveluissa on ehkäisevää lastensuojelutyötä.

Lapsen hoidon ja tuen tarve selvitetään, kun vaikkapa mielenterveys- tai päihdepalveluissa arvioidaan vanhemman kyvyn huolehtia lapsestaan olevan heikentynyt. Kiireellinen lastensuojelun tarve arvioidaan heti, muutoin sosiaalityöntekijä arvioi seitsemän arkipäivän kuluessa onko tehtävä lastensuojelutarpeen selvitys. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009.)

Avohuollon tukitoimena voidaan järjestää esimerkiksi terapiaa, tukihenkilötoimintaa, perhetyötä, vertaisryhmätoimintaa tai virkistystoimintaa. Mikäli lastensuojelun tarve johtuu oleellisilta osin riittämättömästä toimeentulosta tai puutteellisista asumisolosta, on kunnan viivytyksettä järjestettävä riittävä taloudellinen tuki sekä korjattava asumisolosten puutteet tai järjestettävä tarpeenmukainen asunto. Elleivät avohuollon tukitoimet riitä, lapsi voidaan ottaa huostaan. Sijaishuollon tai puoli vuotta kestäneen avohuollon tukitoimena tehdyn sijoituksen jälkeen nuori on oikeutettu jälkihuollon tukitoimiin 21- vuotiaaksi asti. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi asumisen järjestämistä opintoja varten tai sosiaaliohjaajan antamaa tukea. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009.)

7 HYVÄ NUORUUS -PROJEKTI

Hyvä Nuoruus –projekti on jatkoa vuonna 2008 toimineelle Hyvä Nuoruus –hankkeelle sekä Sosiaalikehitys Oy:n toteuttamalle Nuorten hyvinvoinnin edistämishankkeelle (2007). Se liittyy myös Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulun vuosina 2006-2007 toteuttamaan Hyvä huominen –projektiin. (Venäläinen 2009.)

Hyvä Nuoruus -projektin ensisijainen tavoite on nuorten, lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen syventämällä nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen liittyvää osaamista nuorten palveluissa. Hankkeen tarkoituksena on lisätä tietoa ja osaamista erilaisista ratkaisuista perheiden hyvinvoinnin kehittämiseksi, nuor-

ten terveiden elämäntapojen tukemiseksi sekä erityisesti vaikeassa perhe- ja elämäntilanteessa olevien lasten ja nuorten aseman parantamiseksi. Tarkoituksena on edistää suomalaisten ja viipurilaisten toimijoiden välistä yhteistyötä tiedon vaihtamiseksi sekä toistensa kulttuurien että työtapojen ymmärtämiseksi. Yhteistyössä pyritään kehittämään koulutuksen ja työnohjauksen yhdistävää mallia perhetyössä sekä edistämään moniammatillista työtä lasten, nuorten ja perheiden palveluissa. Hankkeessa syvennetään eri hallinnonalojen yhteistyötä kehittämällä perheiden kanssa työskentelevien työntekijöiden ammatillisia valmiuksia esimerkiksi henkilöstön koulutuksen ja työnohjauksen yhdistävän mallin avulla. (Venäläinen 2009.)

Projektiin siis liittyy tavoite sekä nuorten syrjäytymisen ehkäisemisestä että perheiden tukemisesta syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi. Perheille tarjottavan tuen parantamiseksi suoritettiin tutkimus perheiden hyvinvoinnista ja tuen tarpeesta sekä Lappeenrannassa että Viipurissa. Tutkimuksesta saatujen tietojen avulla lisätään osaamista erilaisista ratkaisuista perheiden hyvinvoinnin kehittämiseksi. Tutkimukseen otettiin mukaan niin Lappeenrannan kuin Viipurinkin perheitä. Näin voidaan edistää rajan ylittävää toimijoiden yhteistyötä ja verrata maiden perheiden hyvinvointia. Tavoitteena on syventää osaamista syrjäytymisen ehkäisystä ja kehittää yhdessä viipurilaisten työntekijöiden kanssa koulutusta perhetyössä ja edistää moniammatillista työskentelyä. (Venäläinen 2009.)

Entinen Etelä- Karjalan koulutuskuntayhtymä, 1.1.2009 alkaen Saimaan ammattikorkeakoulu, on Hyvä Nuoruus hankkeen päävastuullinen toteuttaja ja vastuorganisaatio. Se on vastannut hankkeesta kokonaisuudessaan tilaajalle sekä huolehtinut hankkeen yleishallinnosta ja taloudesta. Projektin suomalainen johtaja on Risto Venäläinen Saimaan ammattikorkeakoululta ja viipurilainen johtaja Viipurin piirin nuorisopolitiikan osaston päällikkö Vladimir Bygatshev. (Venäläinen 2009.) Risto Venäläinen on myös meidän yhteyshenkilömme Hyvä Nuoruus -projektiin ja tekemämme perheiden hyvinvointi- tutkimuksen vastuuhenkilö.

Projektitiimin jäsenillä on ollut yhteisiä tapaamisia, työseminaareja sekä erillisiä työkokouksia. Vuonna 2008 projektissa toteutettiin kuusi suomalaisten ja venäläisten asiantuntijoiden työseminaaria. Niihin liittyi tutustumisia molempien maiden perheisiin kohdistuvaa työtä tekeviin järjestelmiin ja toimintatapoihin. Tapaamisissa käsiteltiin esimerkiksi huostaanoton lainsäädäntöjä ja käytäntöjä molemmissa maissa, varhaisen puuttumisen menetelmiä, oppilashuollon järjestelmää, lainsäädäntöä ja käytäntöä Suomessa ja oppilashuoltoa Viipurissa sekä erityisnuorisotyötä Lappeenrannassa. Yksi tapaamisista oli tutustumiskäynti Pajarilan päihdehuoltoyksikköön. (Venäläinen 2009.)

Projektissa on ollut mukana asiantuntijoita Suomesta ja Venäjältä. Asiantuntijatyöryhmä on toiminut hankkeen suunnittelijana ja toteuttajana. Suomessa hankkeen toteutukseen on osallistunut eri toimialoja edustavia asiantuntijoita Imatralta, Lappeenrannasta ja Joutsenosta, joka vuoden 2009 alusta on osa Lappeenranta. Viipurin piiristä on ollut projektin toiminnassa mukana kaikkiaan kymmeniä asiantuntijoita, esimerkiksi lääkäreitä, sosiaalipedagogeja, nuorisotyöntekijöitä, sosiologeja sekä säätiöiden ja järjestöjen edustajia. (Venäläinen 2009.)

Viipurissa moniammatillista yhteistyötä on toteutettu yhteisissä workshopeissa. Yhteistyöverkosto on toiminut Viipurin piirin ja kaupungin, sosiaali- ja terveys- sekä nuoriso- ja koulutoimen sekä päihdetyön alalla. Toimintaan on osallistunut myös miliisin nuoriso- osaston ja kansalaisjärjestöjen edustajia. Yhteisissä koontumisissa on tutustuttu Lappeenrannan ja Viipurin palvelujärjestelmiin sosiaali- ja terveystoimessa, Lappeenrannan kaupungin päihde-, mielenterveys- ja nuorisotoimessa sekä Nuorisokoti Lehtosarassa Joutsenossa. Viipurissa projektissa toteutettiin marraskuussa 2008 ”Kaikesta huolimatta olemme hyviä!”- roolipelitapahtuma, jonka kilpailutehtävien tarkoituksena oli tiedon lisääminen päihteistä ja terveistä elämäntavoista, päihteiden käytön ehkäisy ja terveisiin elämäntapoihin kannustaminen. Tuohon tapahtumaan osallistui yli 200 nuorta 17:stä eri koulusta Viipurin piiristä. Viipurilaiset ovat tutustuneet eri toimipisteissä suomalaiseen työpajatoimintaan seminaareissa ja workshopeissa. He ovat tutustuneet Lappeenrannassa myös Kaamospuhallus- tapahtumaan sekä kodin

ja koulun yhteistyötapahtumaan ”Arjen sankarit”. Viipurissa on toteutettu kahdelle 10 henkilön ryhmälle työnohjausta ja henkilöstön koulutusta. Henkilöstöä on osallistunut Viipurin sosiaali-, terveys- ja opetustoimesta, miliisin nuoriso- osastosta sekä Viipurin Pelastakaa Lapset ry: stä. (Venäläinen 2009.)

Projektissa tehtiin tutkimus Lappeenrannan ja Viipurin perheiden elinoloista. Tutkimus toteutettiin samansisältöisellä lomakekyselyllä sekä lappeenrantalaisille että viipurilaisille lapsiperheille. Tutkimuksen tehtävänä oli selvittää lapsiperheiden elinoloja. Esimerkiksi kysyttiin asumisen tasosta ja laadusta, harrastuksista, sosiaalisista verkostoista ja palveluiden käytöstä. (Venäläinen 2009.)

8 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TOTEUTUS

8.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimustehtävät

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää lappeenrantaalaisten lapsiperheiden kokemuksia heidän perheensä hyvinvoinnista ja auttaa näin Hyvä Nuoruusprojektia kehittämään perheiden hyvinvointia tukevia palveluita. Lisäksi tarkoituksenamme on lisätä tietoa perheiden hyvinvointia uhkaavista tekijöistä ja niiden vaikutuksista perheiden elämään.

Tavoitteenamme on selvittää tutkimuksen avulla

- 1) Millaisena lappeenrantalaiset lapsiperheet näkevät oman hyvinvointinsa?
- 2) Millä perheiden arkielämän asioilla on yhteyttä heidän hyvinvointinsa arviointiin?

8.2 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineiston keruu

Aloittaessamme tutkimuksen tekoa saimme ohjeeksi jakaa kyselylomakkeita lappeenrantalaisille lapsiperheille. Eirola (2003, 18) kertoo tilastollisen määritelmän lapsiperheille olevan perhe, jossa on ainakin yksi alle 18-vuotias lapsi. Tämän määritelmän mukaisesti me rajasimme kyselyyn osallistuvien perheiden vaatimukseksi alaikäisen lapsen.

Lappeenranta on 18 kaupunginosasta ja 29 kylästä koostuva 1 346,98 km²:n kaupunki. (Lappeenrannan kaupunki 2009a.) Emme voineet jakaa kyselylomakkeita jokaiseen kaupunginosaan ja kylään, joten valitsimme eri puolilta kaupunkia alueita mahdollisimman monipuolisesti saadaksemme kattavan otoksen. Valitsimme kyselylomakkeiden jakelukanavaksi koulut ja päiväkodit, jotta saatoimme olla varmoja, että perheissä on alaikäisiä lapsia. Päiväkotien ja koulujen kautta tullessiin kyselyihin uskoimme myös vanhempien mielellään vastaavan. Pyrimme jakamaan lomakkeita niin päiväkotikäisten kuin lähes täysiikäistenkin lasten vanhemmille. Selvitimme kaikkien Lappeenrannan alueen päiväkotien, koulujen, lukion ja ammattikoulujen sijainnit, minkä jälkeen valitsimme jakelupaikkoja eri puolilta kaupunkia. Jaoimme kyselylomakkeita 6 päiväkodin, 10 koulun, 4 lukion ja Lappeenrannan ammattiopiston kautta.

Saadaksemme kattavan otoksen lappeenrantalaisten lapsiperheiden hyvinvoinnista tarvitsimme tietoa monien eri perheiden kokemuksista. Tähän tarpeeseen vastasi kvantitatiivinen tutkimus ja kyselyn suorittaminen kyselylomakkeiden avulla. Vastaava kysely oli suoritettu jo aiemmin Viipurissa, joten saadakseen verrattavissa olevaa tietoa Hyvä Nuoruus -projekti toivoi meidän käyttävän samoja kysymyksiä myös lappeenrantalaisille perheille. Kyselylomakkeita käyttämällä pystyimme hyvin käsittelemään vastauksia luottamuksellisesti ja säilyttämään vastanneiden nimettömyyden. Anonyymiin kyselyyn vastaaminen oli varmasti myös perheille helpompaa, sillä kysymysten aiheet liittyivät perheiden hyvinvoinnin ongelmiin ja taloudelliseen tilanteeseen.

8.3 Kvantitatiivinen tutkimus

Tutkimuksessamme tarkastellaan asioita määrällisellä tutkimusotteella. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2008, 135 - 162.) mukaan määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus antaa tietoa asioiden yleisyydestä. Tutkimusaineiston tulee määrällisessä tutkimuksessa olla kattava, ja se kerätään yleensä ihmisiltä kyselylomakkeilla. Kvantitatiivisen tutkimuksen aineiston analyysi tehdään tilastollisesti. Tilastolliset tulokset esitetään pääasiassa prosentuaalisesti, mutta myös määrien muodossa.

8.4 Tutkimusprosessin aikataulu ja kulku

Keväällä 2009 tapasimme Hyvä Nuoruus -projektin vastuuhenkilön Risto Venäläisen ja sovimme roolistamme tutkimuksen tekijöinä osana opinnäytetyötämme. Asiasta sovittuamme kirjoitimme opinnäytetyösuunnitelman ja haimme Lappeenrannan kasvatus- ja opetustoimenjohtaja Tuija Willbergiltä tutkimusluvan (liite 1).

Hyvä Nuoruus -projektin yhteydessä oli toteutettu perheiden hyvinvointikysely jo Viipurissa. Siellä käytössä ollut kyselylomake oli projektin jäsenien mielestä toimiva, joten sitä käytettiin myös Lappeenrannan tutkimuksessa. Saimme siis projektilta valmiin kyselylomakkeen, jonka kopioimme ja jaoimme lappeenrantalaisille perheille. Kyselylomakkeet jaoimme lappeenrantaisten päiväkotien ja koulujen kautta. Veimme lomakkeet jakelupaikkoihin henkilökohtaisesti ja sovimme paikan päällä niille palautuspaikan ja vastaanottamisen vastuuhenkilön. Vastaamisaikaa kyselyyn annoimme kaksi viikkoa. Lomakkeiden hakemisen päiväkodeilta ja kouluilta hoidimme myös henkilökohtaisesti. Hyvä Nuoruus –projektin toiveena oli, että saisimme kerättyä noin 300 vastausta kuten Viipuristakin oli kerätty. Yliopettaja Kari Kaurasen (2007) tutkimuksen perusteet ja menetelmät –kurssin materiaalin mukaan kvantitatiivisessa tutkimuksessa on katoa

yleensä noin 20 %. Otimme omassa tutkimuksessamme kadon mahdollisuuden huomioon ja jaoimme kyselylomakkeita 450 kappaletta. Oletimme saavamme takaisin vähintään 300 vastausta. Lomakkeita palautui kuitenkin odottamattoman vähän ja saimme 450 kyselystä takaisin vain 171. Vastausprosentti oli siis vain 38.

8.5 Aineiston analysointi

Keräsimme kaikki täytetyt kyselylomakkeet yhteen paikkaan ja sekoitimme ne, jotta pystyimme varmuudella säilyttämään vastaajien anonymiteetin. Saadut vastaukset käsitelimme SPSS-ohjelmalla, josta pystyimme tulosten tarkasteluvaiheessa helposti näkemään vastausten yhteneväisyyksiä ja yhteyksiä toisiinsa. Koodatessamme tuloksia SPSS-ohjelmalle pyrimme äärimmäiseen tarkkaavaisuuteen ja huolellisuuteen.

Tutkimuksesta saadut tulokset voidaan yleistää edustamaan koko perusjoukkoa, jos tutkimukseen osallistunut otos on riittävän suuri ja aineisto oikealla tavalla kerätty. Tutkimuksen vastaukset tulee kerätä satunnaisotoksella, eli satunnaisesti eri osista perusjoukkoa. (Helkama, Myllyniemi & Liebkind 2005, 39.) Koko perusjoukkoon yleistettävän tiedon saamiseen valittavaa otoksen kokoa ei voida yksinkertaisesti määrittää. Perusjoukot ja tutkimustilanteet ovat niin erilaisia, että otosten koko pitää miettiä jokaisessa tutkimuksessa kohdalla erikseen. Otoksen kokoon vaikuttavat niin perusjoukon yhdenmukaisuus, tutkittavien asioiden yksinkertaisuus kuin perusjoukon koon vaatima luottamustaso. (Heikkilä 2001, 41 – 42.) Vaikka tekemämme tutkimuksen aineisto kerättiinkin satunnaisotoksella, ei saamiemme vastausten määrä riitä edustamaan koko lappeenrantaisten lapsiperheiden perusjoukon monipuolisia kokemuksia. Lappeenrannassa oli Tilastokeskuksen (2009) mukaan vuoden 2008 lopulla 7 412 lapsiperhettä, ja heistä kyselyymme vastasi vain 171 perhettä, eli noin 2,3 prosenttia. Tutkimuksen kysymykset käsitelivät perheiden hyvinvointia monesta eri näkökulmasta, ja niihin vastanneet pystyivät arvioimaan asioita vain oman kokemuksensa mukaan. Tästä syystä tarkastelimme kyselyn tuloksia vain vastaajien kokemuksina ja teimme vastauksista yleistyksiä vain vastaajien keskuudessa.

Siirrettyämme vastausaineiston SPSS-ohjelmaan tarkastelimme sitä ensin yleisesti ja pohdimme, olisiko vastausten joukossa havaittavissa selkeitä poikkeuksia tai yllätyksiä. Tarkastelimme kysymyksiä sekä yksitellen että suhteessa toi-

siinsa. Saimme selville kyselyssä käsiteltyjen asioiden vaikutuksia toisiinsa ja yleistettäviä vastauksia. Taloudellisen tilanteen ja hyvinvoinnin kokemuksen sekä sosiaalisen osallistumisen ja hyvinvoinnin kokemuksen välisiä suhteita tarkastelimme erityisen tarkasti, sillä tutkimuksen kysymykset käsittelivät suurimmaksi osaksi perheen taloudelliseen tilanteeseen ja sosiaalisuuteen liittyviä asioita.

8.6 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan käsitteillä reliabiliteetti ja validiteetti. Reliabiliteetin ja validiteetin kautta tarkastellaan tutkimuksessa käytettyjä mittareita. Mittarit ovat välineitä, joilla tutkimusaineisto on hankittu. Reliabiliteetti viittaa tutkimuksen ei sattumanvaraiseen tietoon ja validiteetti ilmoittaa, kuinka hyvin on mitattu sitä, mitä tarkoitettiin. (Heikkilä 2001, 186 – 187.) Käytettäessä tutkimuslomakkeita tutkija ei pääse vaikuttamaan olemuksellaan eikä läsnäolollaan vastauksiin, ja luotettavuutta parantaa, kun kysymykset esitetään jokaiselle koehenkilölle täsmälleen samassa muodossa. Kyselylomakkeen heikkoutena on se, että vastaaja ei välttämättä vastaa halutussa kysymysjärjestyksessä ja että hän voi tutustua ennakolta myöhempisiin kysymyksiin. (Aaltola & Valli 2001, 100 – 102.) Myös väärinymmärtämisen mahdollisuus on olemassa, mutta pyrimme omassa tutkimuksessamme pienentämään sitä huolellisella saatekirjeellä sekä selkeällä lomakkeella, jota oli käytetty jo toimivasti Viipurissa.

Tutkimuksen tekoon liittyy monia eettisiä kysymyksiä, jotka tutkimuksen tekijän tulee ottaa huomioon. Jotta tutkimus olisi eettisesti hyväksyttävä, on tutkijan noudatettava hyvää tieteellistä käytäntöä tutkimuksenteossa. Tärkeimpiä hyvän tieteellisen käytännön ohjeita ovat rehellisten ja huolellisten toimintatapojen toteuttaminen, tieteellisen tutkimuksen menetelmien käyttäminen, tutkimuksen kannalta olennaisten yhteistyötahojen ilmoittaminen tutkimukseen osallistuville, tutkimuksen toteutuksen huolellinen suunnittelu ennen suorittamista ja tutkimukseen osallistuvien ihmisarvoa kunnioittava kohtelu. (Hirsjärvi ym. 2008, 23 – 25.)

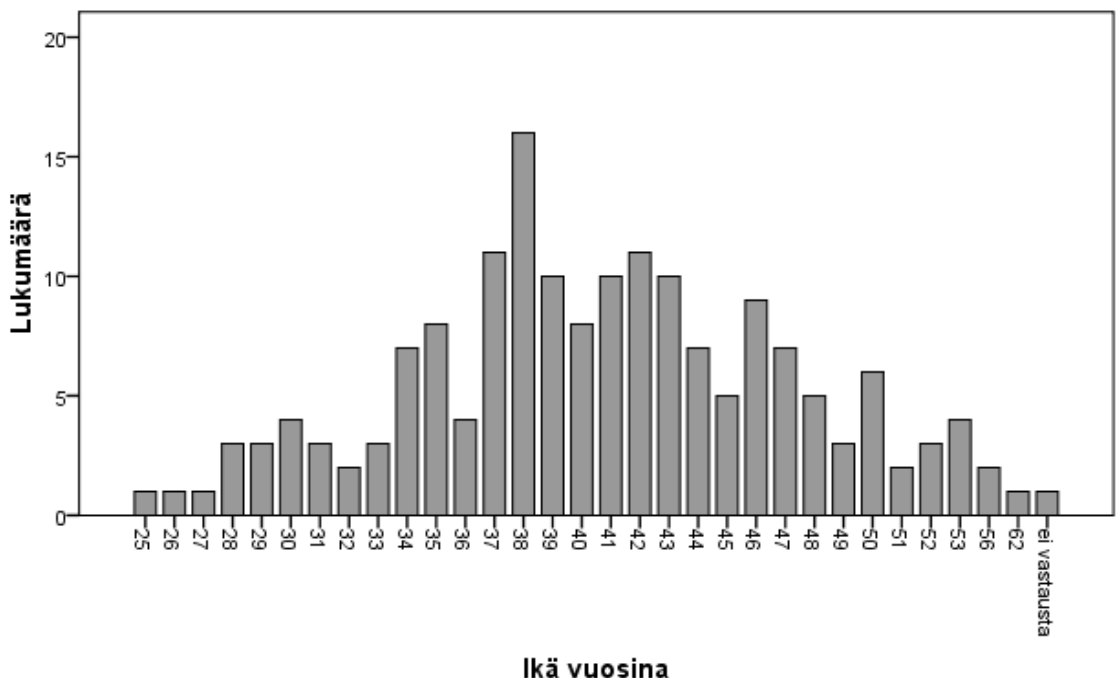
Ennen tutkimuksen toteuttamista kirjoitimme tutkimussuunnitelman, jossa kerroimme suunnittelemistamme menetelmistä suorittaa tutkimus. Mietimme valmiiksi tahot, joiden kautta jakaisimme tutkimuksen kyselylomakkeita sekä menetelmät, joilla käsitelisivimme tutkimusaineiston. Aineistoa käsitellessämme pyrimme huolellisuuteen ja jokaisen vastauksen tarkkaan merkitsemiseen. Tutkimusta tehdessämme meitä sitoi vaitiolovelvollisuus, joka estää meitä käsittelemästä tutkimuksen aineistoa muuten kuin tilastollisessa muodossa. Varmistimme tiedon kyselyn vapaaehtoisuudesta, täydellisestä anonymiteetistä ja tietojen käsittelytarkoituksesta tulevan myös vastaajien tietoon sisällyttämällä ne kyselylomakkeen saatekirjeeseen (liite 2). Tutkimukselle saimme puoltavan lausunnon tutkimuslupaa (liite 1) varten kesällä 2009.

Sovimme jokaisessa kyselylomakkeiden jakopaikassa yhteyshenkilön, joka keräsi saadut vastaukset kirjekuoreen ja säilytti niitä, kunnes kahden viikon vastausaika oli umpeutunut. Vastausajan jälkeen haimme vastaukset yhteyshenkilöiltä. Säilytimme lomakkeita kirjekuorissa vastausten käsittelyyn saakka. Sekoitimme eri paikoista saadut lomakkeet keskenään, jotta emme voisi itsekään yhdistää vastauksia henkilöihin tai alueisiin. Tällä tavoin turvasimme kyselyyn vastanneiden anonymiteetin ja varmistimme, etteivät ulkopuoliset saaneet lomakkeita käsiinsä.

9 LAPPEENRANTALAISTEN LAPSIPERHEIDEN KOKEMUKSIA OMASTA HYVINVOINNISTAAN

Emme tee tutkimuksemme tulosten perusteella yleistyksiä lappeenrantalaisten lapsiperheiden hyvinvoinnista vaan käsittelemme saamiamme vastauksia vain vastaajien kokemuksina. Tulosten tarkastelussa keskitymme taloudellisen tilanteen ja hyvinvoinnin suhteeseen sekä sosiaalisen osallistumisen yhteyksiin hyvinvointiin. Kyselylomakkeessa kysymys perheiden hyvinvoinnin kokemuksesta oli muotoiltu hyvinvoinnin selittämiseen ja pelkkää terveydentilan osaa koskevaan kysymykseen. Tuloksia läpi käydessämme käsittelemme kyseistä kysymystä kuitenkin laajemmin hyvinvoinnin kokemuksesta kertovana kysymyksenä.

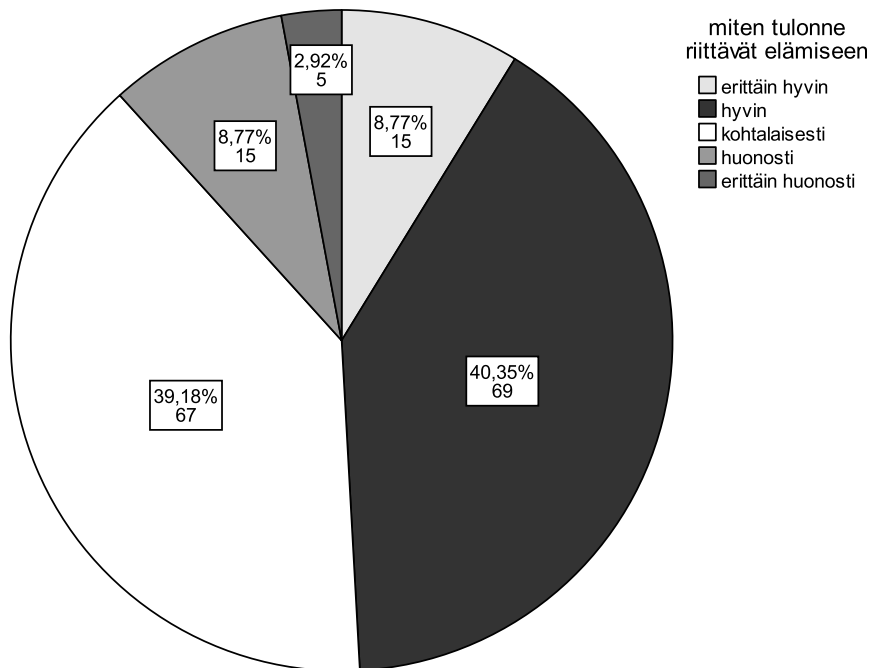
Tutkimukseen vastasi 171 lappeenrantalaista lapsiperhettä. Kyselyyn vastanneista perheenjäsenistä 138 (80,7 %) oli naisia ja 33 (19,3 %) miehiä. Ikäkauma vastanneiden välillä oli 25–62 vuotta (kuvio 1.). Vastaajista 84,2 % on naimisissa tai avoliitossa ja 98,2 % asuu samassa taloudessa lastensa kanssa.

Kuvio 1. Vastaajien ikäjakauma

9.1 Taloudellisen tilanteen ja hyvinvoinnin yhteys

Työ nähdään usein tärkeimpänä hyvinvointia tuottavana tekijänä. Sen tuoma taloudellinen turvallisuus ja mahdollisuus saada hyvinvointiin tarvittavat aineelliset tekijät luovat taloudellisille tuloille merkittävän aseman hyvinvointia tavoiteltaessa. (Kautto 2006, 347 - 357.) Tutkimuksemme kysymyksiin vastanneiden mielestä heidän perheidensä tulot riittivät elämiseen pääasiassa hyvin (40,4 %) tai kohtalaisesti (39,2 %). Eriteltäessä tulojen riittämistä vapaa-ajan toimintoihin kuten harrastuksiin, matkailuun ja ravintolassa käymiseen vastauksista pääosa oli myös kohdassa kohtalainen tai hyvä.

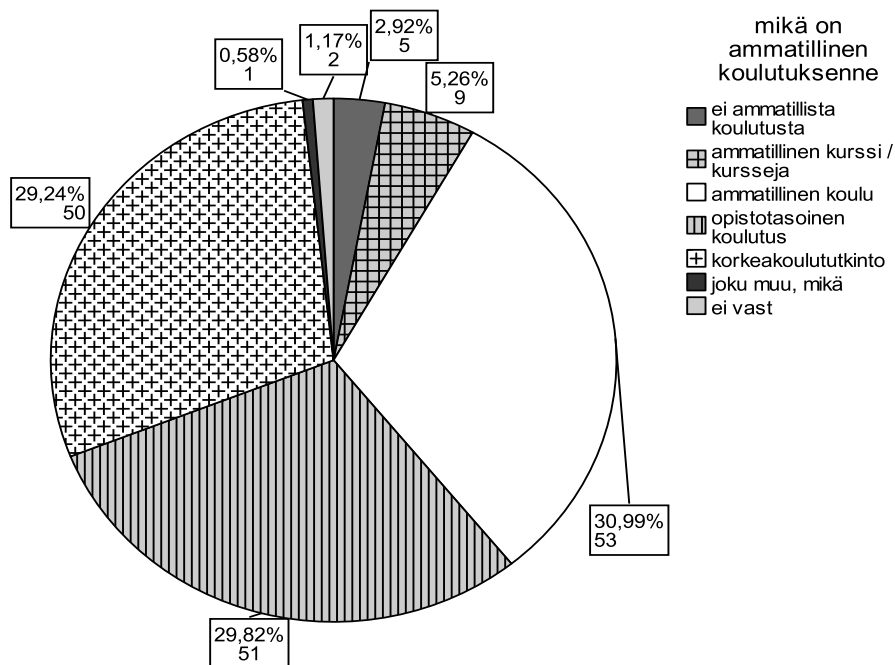

Kuvio 2. Tulojen riittäminen elämiseen vastaajien kokemana

Perheiden taloudellisen tilanteen kestämiseen myös haastavina aikoina vaikuttavat tulonsaajien määrä ja lapsien lukumäärä. Yksin asuvien toimeentulo on suuremmassa vaarassa heidän jäädessään palkkatyön ulkopuolelle kuin kahden tulonsaajan kotitalouksissa asuvien. Myös monilapsiset perheet ovat riippuvaisempia pysyvistä tuloista kuin yhden tai kahden lapsen perheet. (Kauppinen

& Karvonen 2008, 76 - 91.) Tutkimuksemme perusteella vastanneista vain neljä (2,3 %) asui yksin ja 15 (8,8 %) asui yksin lastensa kanssa. Suurin osa vastaajista (57 henkilöä) asui nelihenkisessä perheessä, jossa jäsenistä kaksi oli lapsia. Suurin perhe vastaajien joukossa oli seitsemän hengen perhe, jossa oli viisi lasta.

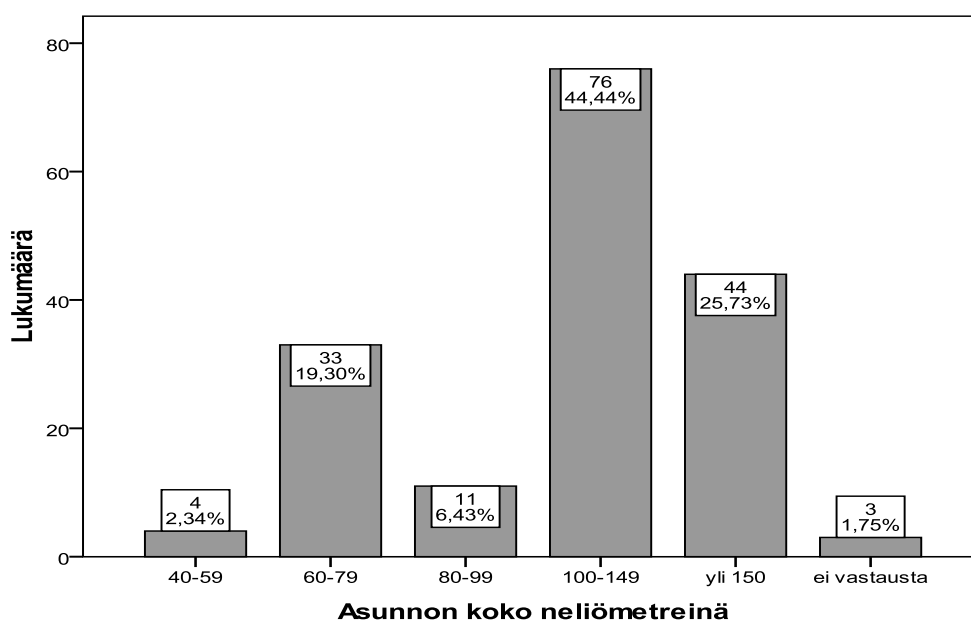
Ihmisten taloudelliseen tilanteeseen vaikuttaa ymmärrettävästi heidän työtilanteensa. Nykypäivänä työ onkin ihmisten hyvinvoinnin kannalta niin tärkeä asia, että monille peruskoulun jälkeinen ammatillinen koulutus ja ammatin hankkiminen on taloudellisen toimeentulon vuoksi välttämättömyys. (Simpura, Moisio, Karvonen & Heikkilä 2008, 250 - 272.) Kyselyyn vastanneista 31 % on hankkinut itselleen ammatin ammatillisen koulutuksen kautta. Ammattinsa ammatillisilta kursseilta saaneita on 29,8 % vastanneista ja 29,2 % on hankkinut korkeakoulututkinnon. Vain viisi (2.9 %) kyselyyn vastanneista ei ollut saanut minkäänlaista ammatillista koulutusta.

Kuvio 3. Kyselyyn vastanneiden ammatillinen koulutus

Ihmisten työllisyyden lisäksi tulee huomioida myös heidän tekemänsä työn määrä. Osapäivätyötä tekevien määrä on noussut huomasti viimeisen vuosikymmenen aikana. Työn muoto vaikuttaa ihmisten tulojen suuruuteen sekä työn tuomaan itsensä tärkeäksi kokemiseen. (Pylkkänen E. 2008, 232 - 247.) Tutkimuksemme kyselylomakkeessa kysyttiin vastanneiden puolisoiden pääasiallista toimintaa kyselyhetkellä, ja heistä kaksi oli vastausten perusteella osapäivätyössä. Kokopäivätyössä toimi suurin osa (110 henkilöä) vastaajien puolisoista ja yrittäjänä toiseksi suurin osa (12 henkilöä). Työttömänä tai lomautettuna kyselyyn vastaamishetkellä oli kymmenen vastaajien puolisoista.

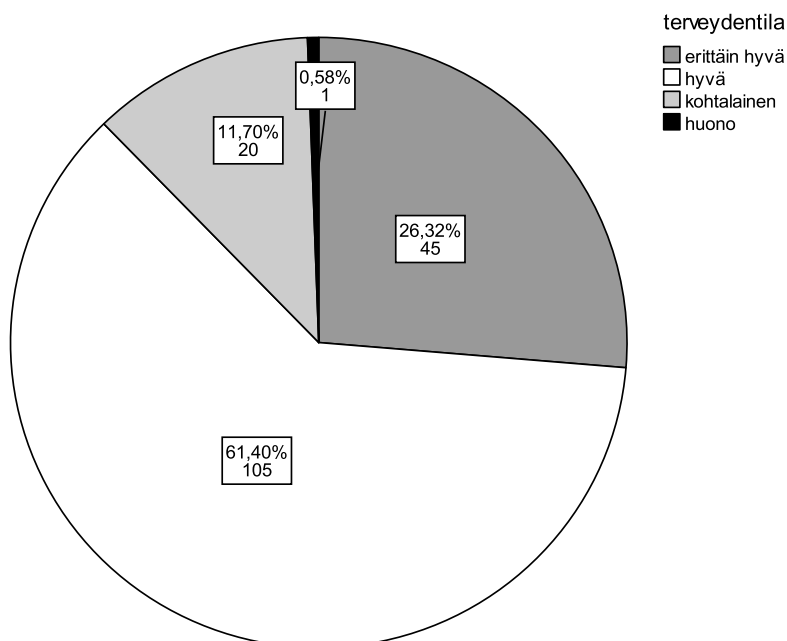
Asuminen ja taloudellinen tilanne liittyvät olennaisesti toisiinsa, sillä suomalaisten varallisuudesta suuri osa on kiinnitettyinä omistusasuntoihin. Jopa 57 prosenttia suomalaisten kotitalouksien yhteenlasketusta varallisuudesta on kiinni omassa asunnossa. (Karvonen ym. 2008, 28 - 37.) Ihmisten vaurastumisen myötä asumisen laatu on kohentunut. Asuntojen laatutaso on parantunut ja asumisväljyys, eli asunnossa asuvien ihmisten määrän suhde asunnon huoneiden määrään, on suurentunut. (Karvonen 2008, 96 - 112.) Myös suurin osa (79,5 %) kyselyyn vastanneista asui omistusasunnossa ja suurin osa (72,1 %) asunnoista oli yli 100m² kokoisia.

Kuvio 4. Asuntojen koko kyselyyn vastanneiden keskuudessa

Pääosa vastanneista oli tyytyväisiä omaan asuntoonsa, mutta parannustoiveina monet toivoivat silti lisää tilaa. Huoneita vastanneiden asunnoissa oli 3-10 ja yleisimmin huoneiden määrä vastasi yhtä tai kahta huonetta enemmän kuin yhteisessä taloudessa asuvien määrä. Oman asunnon lisäksi neljännes (25,7 %) vastanneista omisti myös kesämökin. Puolet vastanneista omisti auton ja kolmasosalla oli kaksi autoa. Yli puolissa (57,3 %) vastuksista kyselyn täyttänyt henkilö määritteli liikkuvansa päivittäin pääasiassa omalla autolla.

Pelkkä aineellisten hyvinvointitekijöiden kunnossa oleminen ei takaa ihmisille hyvinvointia, mutta niillä on suuri vaikutus siihen (Moisio ym. 2008, 16 - 17). Kyselyyn vastanneiden tulojen riittämisen ja hyvinvoinnin välillä näyttäisi olevan yhteys. Taloudellisen tilanteensa erittäin hyväksi (15 henkilöä) kokeneet merkittivät myös hyvinvointinsa erittäin hyväksi (7 henkilöä) tai hyväksi (8 henkilöä). Suurin osa vastanneista koki perheensä hyvinvoinnin hyväksi ja taloudellisen tilanteensa hyväksi (48 henkilöä) tai kohtalaiseksi (37 henkilöä). Perheensä hyvinvoinnin koki huonoksi vain yksi vastanneista, ja hänen kokemuksensa mukaan heidän perheensä taloudellinen tilanne oli erittäin huono.

Kuvio 5. Vastaajien kokemus hyvinvoinnistaan

Ihminen ei välttämättä koe olevansa kokonaisvaltaisesti hyvinvoiva, vaikka objektiiviset hyvinvointitekijät olisivatkin hyvin hänen elämässään. Aineellisten tekijöiden lisäksi myös subjektiiviset hyvinvointitekijät vaikuttavat ihmisen kokemaan hyvinvointiin. Subjektiiviset tekijät voivat vaikuttaa hyvinvointiin joidenkin ihmisten kohdalla enemmän kuin objektiiviset. Tästä syystä ihmiset voivat kokea hyvinvointinsa olevan hyvä, vaikka heillä olisikin aineellisten tekijöiden kanssa ongelmia. (Moisio ym. 2008, 14 - 16.) Tutkimuksessamme tulojen riittämisen ja perheen kokeman hyvinvoinnin välillä näytti vastauksissa olevan yhteneväisyyksiä yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Suurimmassa osassa vastauksista oli sama tai melkein sama vastaus sekä taloudellisen tilanteen että hyvinvoinnin kysymysten kohdalla. Kuitenkin suurin osa huonoksi taloudellisen tilanteensa kokeneista oli merkinnyt hyvinvointinsa kokemuksen hyväksi.

Taulukko 1. Vastaajien tulojen riittämisen ja hyvinvoinnin kokemisen yhteys

		Hyvinvointi				Total
		erittäin hyvä	hyvä	kohtalainen	huono	
Tulojen riittäminen elämiseen	erittäin hyvin	7	8	0	0	15
	hyvin	20	48	1	0	69
	kohtalaisesti	16	37	14	0	67
	huonosti	2	12	1	0	15
	erittäin huonosti	0	0	4	1	5
	Total	45	105	20	1	171

9.2 Sosiaalisen ympäristön ja hyvinvoinnin yhteys

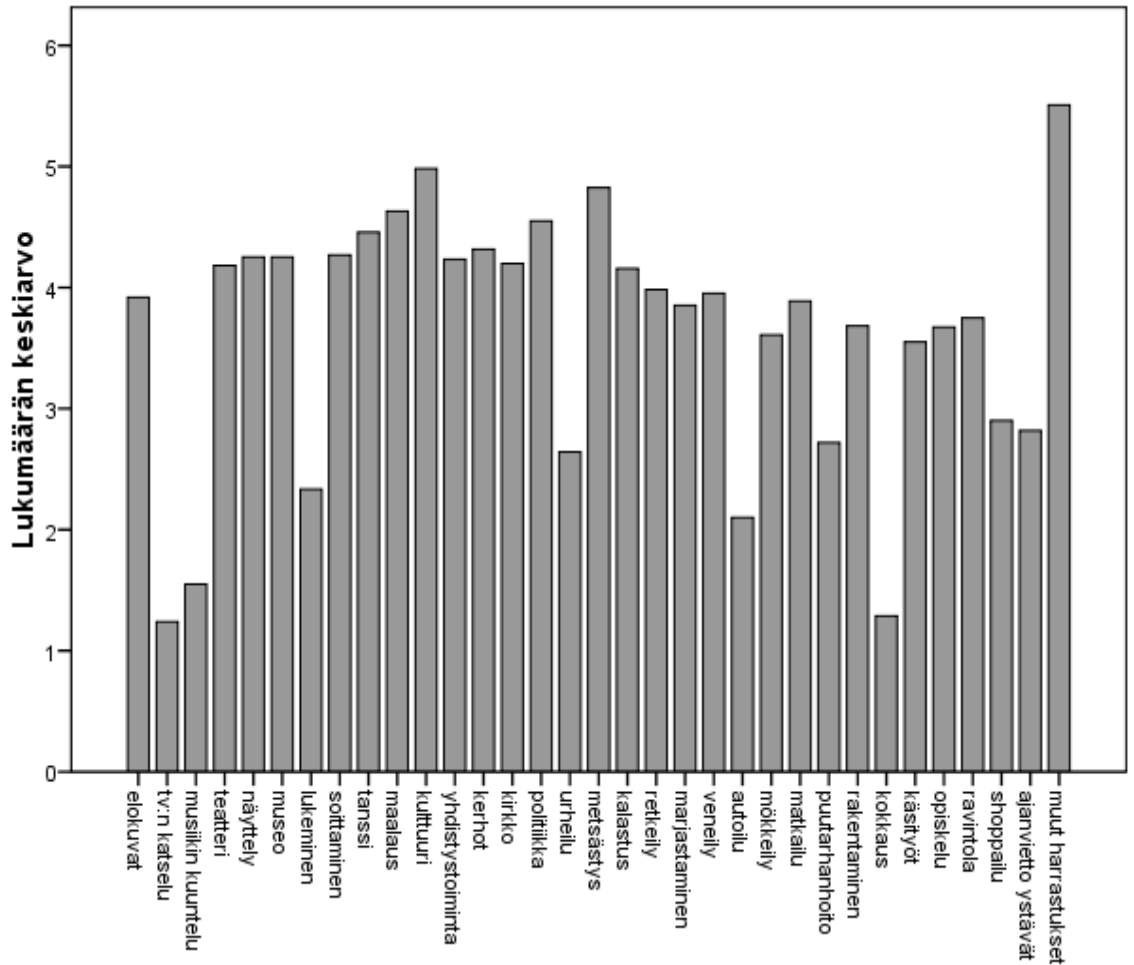
Ihmisten sosiaalinen verkosto on yksi tärkeimmistä subjektiivisista hyvinvointitekijöistä. Toisten ihmisten seurassa yksilöt saavat vertaistukea ja kokevat itsensä hyväksytyiksi. (Moisio ym. 2008, 14.) Kyselyymme vastanneiden sosiaalinen kanssakäyminen tapahtui useimmin heidän omien lastensa kanssa. Melkein kaikki (99,4 %) vastanneista tapaavat lapsiaan vähintään kuukausittain, ja heistäkin 87,7 % tapaa lapsiaan päivittäin. Isovanhempia suurin osa (49,1 %) vas-

tanneista tapaa viikoittain ja muita sukulaisia kuukausittain. Naapurien ja ystävien tapaamisen suosituin vastausvaihtoehto oli viikoittain, ja työkavereita vastanneista suurin osa tapaa päivittäin.

Taulukko 2. Vastanneiden henkilöiden tapaamistiheys läheistensä kanssa prosentteina

	Päivittäin	Viikoittain	Kuukausittain	Harvoin	Ei koskaan
Lapsia	87,7 %	8,8 %	2,9 %	0,6 %	0,0 %
Isovanhempia	7,6 %	49,1 %	23,4 %	14,6 %	4,7 %
Sukulaisia	1,8 %	17,5 %	40,4 %	38,0 %	1,8 %
Naapureita	28,7 %	47,4 %	7,0 %	12,3 %	3,5 %
Ystäviä	12,3 %	54,4 %	26,9 %	5,3 %	0,6 %
Työtovereita	66,1 %	13,5 %	9,4 %	7,6 %	2,3 %
Muita läheisiä	4,7 %	29,8 %	33,3 %	18,1 %	6,4 %

Päivittäisestä osallistumisesta kodin ulkopuoliseen toimintaan eniten vastauksia sai autoilu, johon osallistui päivittäin 83 vastaajaa (48,5 %). Toiseksi suosituin päivittäisen kodin ulkopuolisen toiminnan vastaus oli urheilu, johon osallistui 31 vastaajaa (18,1 %) päivittäin ja 74 vastaajaa (43,3 %) viikoittain. Vähiten osallistumista saivat aikaan taiteet kuten maalaus ja tanssi, sekä yhteiskunnalliset toiminnot, kuten politiikka ja yhdistystoiminta. Kyseisiin toimintoihin vastaajista suurin osa vastasi olevansa kokonaan osallistumatta.

- 1 = päivittäin
- 2 = viikoittain
- 3 = kuukausittain
- 4 = harvoin
- 5 = ei koskaan
- 6 = ei vastausta

Kuvio 6. Sosiaaliin toimintoihin osallistumisen tiheyden keskiarvot vastausten joukossa

Yhteiskunta auttaa perheitä heidän ongelmissaan erilaisten palvelujen avulla eikä läheisillä ole nykypäivän yhteiskunnassa enää niin paljon vastuuta yksilöistä kuin maatalousyhteiskunnan kyläyhteisöissä. Silti läheisten antamalla avulla on yhä suuri merkitys perheille. (Moisio ym. 2008, 20.) Kyselymme mukaan suurin tuen antaja ovat isovanhemmat, joilta 61 vastaajaa (35,7 %) kokee saavansa erittäin paljon tukea. Sisaruksilta ja ystäviltä vastaajat tunsivat saavansa tukea pääasiassa paljon sekä naapureilta ja työtovereilta jonkin verran. Yh-

teiskunnan palveluilta kuten sosiaalipalveluilta ja terveydenhuollosta kyselymme perheet saivat tukea jonkin verran tai vähän. Läheisiltä saadun tuen ja hyvinvoinnin kokemisen suhteessa on vastauksissa nähtävissä yhteys. Suurin osa perheensä hyvinvoinnin erittäin hyväksi tai hyväksi kokenut vastaaja on kokenut saavansa paljon tai erittäin paljon tukea isovanhemmiltaan, sisaruksiltaan ja ystäviltaan.

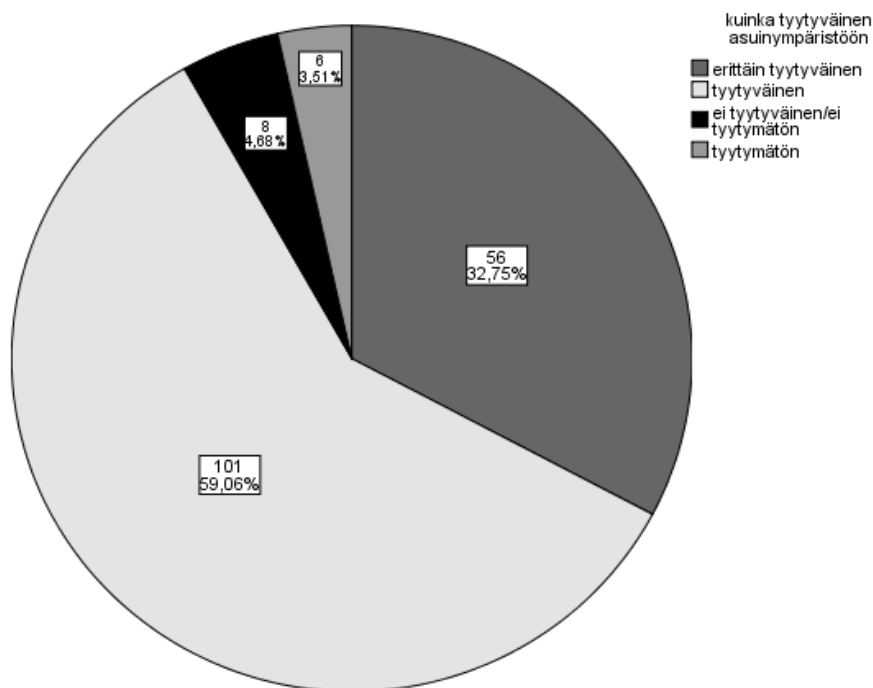
Taulukko 3. Sosiaaliselta verkostolta tuen saamisen kokemukset vastaajien joukossa prosentteina

	Erittäin paljon	Paljon	Jonkin verran	Vähän	Erittäin vähän
Isovanhemmat	35,7 %	23,4 %	24,0 %	6,4 %	8,8 %
Ystävät	24,0 %	42,1 %	26,3 %	3,5 %	4,1 %
Sisarukset	26,9 %	31,0 %	18,7 %	14,0 %	7,0 %
Työtoverit	5,3 %	30,4 %	37,4 %	18,1 %	7,6 %
Terveydenhoito	4,1 %	25,7 %	44,4 %	17,5 %	7,0 %
Sosiaalityö	0,0 %	5,8 %	28,1 %	29,2 %	32,7 %
Naapurit	1,8 %	10,5 %	28,1 %	25,7 %	32,2 %

Perheiden kokeman hyvinvoinnin ja sosiaaliseen toimintaan osallistumisen välillä on vaikea nähdä selkeää suhdetta, sillä eri toimintoihin osallistumiseen ja osallistumatta jättämiseen vaikuttaa hyvinvoinnin lisäksi monta eri tekijää. Yleisesti vastauksista voi kuitenkin päätellä, että hyväksi tai erittäin hyväksi hyvinvointinsa kokevat perheet osallistuvat paljon kodin ulkopuoliseen sosiaaliseen toimintaan. Hyväksi tai erittäin hyväksi hyvinvointinsa kokevat vastaajat tapaavat myös muita ihmisiä enemmän kuin kohtalaiseksi tai huonoksi hyvinvointinsa kokevat. Lapsensa päivittäin tapaavista vastanneista suurin osa koki hyvinvoin-

tinsa hyväksi (89 kpl) tai erittäin hyväksi (43 kpl). Huonoksi hyvinvointinsa kokenut vastaaja merkitsi tapaavansa lapsiaan vain harvoin.

Perheen elinolojen ja elinympäristön on jo pitkään huomattu vaikuttavan perheen hyvinvointiin. Sekä elinympäristön sosiaalinen verkosto että materiaallinen tarjonta vaikuttavat perheen viihtyvyyteen ja hyvinvointiin asuinpaikassaan. (Moisin ym. 2008, 16 - 18.) Lappeenrantalaisista kyselyyn vastanneista lapsiperheistä 91,8 prosenttia oli erittäin tyytyväinen (32,7 %) tai tyytyväinen (59,1%) omaan asuinympäristöönsä. Kun eroteltiin perheiden tyytyväisyys eri palveluihin asuinpaikallaan, vastanneet olivat pääasiassa tyytyväisiä lähiympäristönsä palveluihin. Eniten tyytyväisyyttä keräsivät asuinympäristöstä koulut ja luonnossa liikkumisen mahdollisuudet, joihin vastanneista yli 90 % oli tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä. Vähiten tyytyväisiä vastaajat olivat asuinympäristönsä elokuvateattereihin, joihin 25,7 % perheistä vastasi olevansa tyytymätön tai erittäin tyytymätön. Paljon tyytymättömyyttä keräsivät myös pankit ja virastot, joista kumpaakin vastaajista 18,1 % oli tyytymättömiä tai erittäin tyytymättömiä.

Kuvio 7. Kyselyyn vastanneiden tyytyväisyys asuinympäristöönsä

9.3 Yhteenveto

Tutkimuksen mukaan kyselyyn vastanneet perheet kokevat hyvinvointinsa pääosin hyväksi tai erittäin hyväksi. Hyvinvoinnin kokemuksen yhteys perheiden taloudelliseen tilanteeseen on tutkimuksen tuloksissa selvästi havaittavissa. Hyväksi hyvinvointinsa kokeneet perheet määrittelivät myös taloudellisen tilanteensa hyväksi tai kohtalaiseksi. Huonoksi perheensä hyvinvoinnin kokenut vastaaja sen sijaan arvioi taloudellisen tilanteensa erittäin huonoksi. Suurin osa vastaajista määritteli taloudellisen tilanteensa hyväksi tai kohtalaiseksi. Perheiden hyvä taloudellinen tilanne näkyi myös vastanneiden omistusasuntojen suuruutena ja mahdollisuuksina harrastaa hyvin vapaa-ajan toimintoja, kuten matkailua ja ravintolassa käymistä.

Lappeenrantaisten lapsiperheiden sosiaalinen osallistuminen on ainakin tutkimukseen vastanneiden keskuudessa melko aktiivista. Suurin osa vastanneista tapaa lapsiaan päivittäin ja isovanhempia viikoittain. Kodin ulkopuolisista toiminnoista vastanneet osallistuivat eniten autoiluun, urheiluun ja puutarhan hoitoon. Aktiivisimpia sosiaaliin toimintoihin osallistujia olivat perheet, jotka kokivat hyvinvointinsa hyväksi tai erittäin hyväksi. Heillä oli vastausten mukaan myös laaja sosiaalinen verkosto, jolta he kokivat saavansa paljon tukea.

10 POHDINTA

Perheiden hyvinvointiin vaikuttaa monia eri tekijöitä. Sitä uhkaavat sekä perheen sisäiset ongelmat että ulkopuoliset ihmiset ja asiat. Perheen hyvinvointi ja yhteisöllisyys saattavat järkkyyä jo yhden perheenjäsenen ongelmista, jos muu perhe ei ole tarpeeksi vahva tukemaan jäsentään. Perheen kaikkien jäsenten välinen yhteisöllisyys ja hyvinvointi vaikuttavat ennen kaikkea lapseen. Hyvinvoiva perhe voi tarjota lapselle turvalliset kasvuolot ja tukea lapsen kehitystä.

Kodin ulkopuolisen maailman vaatimukset ja haasteet vaikeuttavat vanhempien tehtävää luoda lapsen kasvua tukeva hyvinvoiva perheyhteisö.

Perhepalvelujen ja perheiden hyvinvoinnin tukemisen kehittäminen on varmasti lapsiperheitä kiinnostava asia. Siksi ajattelimme, että lapsiperheiden vanhemmat olisivat kiinnostuneita vastaamaan kyselyymme, varsinkin jos kysely tulee kotiin lapsen mukana päiväkodista tai koulusta. Yllätyimme siitä, kuinka vähän saimme vastauksia. Vastauksia läpikäydessämme huomasimme myös, että kyselymme tulosten mukaan vastanneilla perheillä ovat asiat taloudellisesti melko hyvin. Suurimmalla osalla vastanneista oli kyselyn mukaan yli 100m²:n omistusasunto ja ainakin yksi auto. Perheiden tulot riittivät elämiseen pääosin hyvin tai kohtalaisesti. Suurimmalla osalla tulot riittivät hyvin tai kohtalaisesti myös vapaa-ajan harrastuksiin, kuten matkailuun ja ravintolassa käymiseen, pakollisten menojen lisäksi. Mietimme, olisivatko lappeenrantalaisten lapsiperheiden talousasiat todellakin niin hyvin vai voisiko vastausten tasoa selittää sillä, että hyvinvoivissa perheissä ollaan innokkaampia vastaamaan tällaisiin kyselyihin kuin vähemmän hyvinvoivissa perheissä. Ehkäpä hyvinvointinsa huomomaksi kokevilla ei ole enää jaksamista vastata tällaisiin kyselyihin, tai saatetaan epäillä, ettei vastaaminen kuitenkaan parantaisi omaa tilannetta. Huomattavan suuri osa vastanneista eli myös avio- tai avoliitossa. Voihan olla, että yksinhuoltajat eivät yksinkertaisesti ehdi keskittyä mihinkään ylimääräisiin asioihin arkiasioiden hoitamisen lisäksi.

Taloudellisten tekijöiden tiesimme vaikuttavan suuresti perheiden hyvinvointiin. Taloudellisten ongelmien moninaisia vaikutuksia hyvinvointiin taloudellisina vaikeuksina, väsymyksenä, epäsäännöllisenä elämänrytminä ja perhe-elämän kanssa yhteensovittamisena emme olleet kuitenkaan aikaisemmin ajatelleet. Sosiaalisen verkoston tuen suuri merkitys perheen hyvinvoinnille oli myös ennalta arvattava seikka. Yhteiskunnan palveluilta ajattelimme tukea saavan paljon vain sitä tarvitsevien. Ilman sosiaalipalveluja ongelmistaan selviävät perheet eivät mahdollisesti koe tarvitsevansa yhteiskunnan palveluita, eivätkä sen tähden koe saavansa niiltä tukea. Nykypäivänä palvelut ovat usein sellaisia, että

niitä täytyisi osata itse hakea. Kaikki eivät välttämättä tiedä, minkälaisia palveluita olisi mahdollista edes hakea tai mistä niitä saisi. Eikä hyvinvoinnin ongelmien kanssa taistelevilla ole ehkä voimia hakea apua.

Aikaisemmissa tutkimuksissa perheen toiminnasta on käynyt ilmi, että vanhemmat arvioivat perheensä toimivan pääosin paremmin kuin perheen lapset (Joronen 2006, 37 - 59). Me arvelemme myös tekemämme hyvinvointitutkimuksen vastauksiin olevan vaikutusta sillä, että perheiden vanhemmat vastasivat. Saman kyselyn teettäminen nuorilla saattaisi tuottaa erilaisia tuloksia perheiden hyvinvoinnista. Perheiden sisäisten hyvinvointikokemusten tutkiminen olisikin yksi mieleemme noussut jatkotutkimusaihe. Ehdotamme myös tekemämme lapsiperheiden hyvinvointitutkimuksen uudelleen suorittamista seurantatutkimuksena esimerkiksi viiden vuoden kuluttua, jolloin saatuja tuloksia voisi verrata tässä tutkimuksessa annettuihin vastauksiin. Tässä opinnäytetyössä keskitymme lähinnä perheiden hyvinvointia uhkaaviin ulkoisiin tekijöihin, ja yhtenä jatkotutkimusaiheena voisi olla perheiden sisäisten ongelmien vaikutus perheen hyvinvointiin. Perheiden hyvinvointiin vaikuttavien palveluiden vaikuttavuutta voisi myös tutkia sekä lyhyellä että pidemmällä aikavälillä.

Tutkimuksen tekeminen tukee ammatillista kehittymistämme sosionomeina lisäämällä tietämystämme perheiden hyvinvoinnista ja sitä uhkaavista sekä toisaalta myös tukevista tekijöistä. Saamamme tiedon avulla osaamme tukea perheitä paremmin ja pystymme paremmin havaitsemaan perheiden hyvinvointia vaarantavia tekijöitä jo varhaisessa vaiheessa. Tarkoituksenamme on suuntautua sosionomin laajasta työkentästä varhaiskasvatukseen ja kehittyä päiväkotityön taitaviksi ammattilaisiksi. Päiväkodin työntekijöinä emme keskity varsinaisesti perheiden ongelmiin, mutta vaikutamme perheiden hyvinvointiin lasten kautta. Aktiivinen kanssakäyminen lasten kanssa auttaa meitä myös havaitsemaan, jos jokin on vaarantanut perheen hyvinvoinnin, sillä perheiden ongelmat heijastuvat varsin voimakkaasti lapsiin.

Opinnäytetyöprosessi oli raskas ja haasteellinen. Kolmen varsin erilaisen ihmisen näkemysten ja aikataulujen yhteensovittaminen vaatii meiltä kaikilta luovuutta, joustavuutta ja yhteistyötä. Yhteiseen päämäärään pyrkiessämme onnistuimme kuitenkin löytämään yhteisen sävelen ja hyödyntämään jokaisen vahvuuksia. Opimme, miten tutkimusta tehdään ja mitä kaikkea sitä tehtäessä täytyy huomioida. Havaitimme myös, että tutkimusten tekeminen on tärkeää kehittäessä sosiaalialan työtä ja seurattaessa sen vaikuttavuutta. Itsenäisen tutkimuksen tekeminen kasvatti vastuuntuntoamme ja kypsyyttämme tulevina sosiaalialan ammattilaisina. Kyselylomakkeita jakaessamme pääsimme käyttämään vuorovaikutustaitojamme tehdessämme yhteistyötä jakelupaikkojen henkilöstöjen kanssa sekä laajensimme verkostojamme Lappeenrannan päiväkodeissa ja kouluissa.

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: Gummerus.

Eirola R. 2003. Lapsiperheiden elämänhallintavalmiudet. Perheohjauksen arviointi. Kuopion yliopisto. Väitöskirja.

Heikkilä T. 2001, Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Oy Edita Ab.

Helkama K., Myllyniemi R. & Liebkind K. 2005. Johdatus sosiaalipsykologiaan. Helsinki: Oy Edita Ab.

Hirsjärvi S, Remes P. & Sajavaara P. 2008. Tutki ja kirjoita. 13.-14., osin uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hämäläinen, U. 2005. Perhevapaiden aikaiset tulot ja toimeentulo. Teoksessa Takala, P. (toim.) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Helsinki, Kelan tutkimusosasto, 126 - 147.

Hänninen V., Nummelin J. & Teerijoki E. 2008. Retrovauvat – Suomalaista lasten historiaa. Jyväskylä: Gummerus Kustannus Oy.

Jokinen K. & Saaristo K. 2006. Suomalainen yhteiskunta. Juva: WS Bookwell Oy.

Joronen K. 2006. Perhe – nuoren elämän turva, uhka ja mahdollisuus. Teoksessa Helminen J. (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työn monimuotoisuus perhesuhteissa. Jyväskylä: PS Kustannus, 37-59.

Jämsä, J. 2008. Juridinen ja yhteiskunnallinen tilanne. Teoksessa Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Käsikirja lasten ja nuorten kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS- kustannus, 60 - 69.

Jämsä, J. 2008. Suomalaiset sateenkaariperheet. Teoksessa Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Käsikirja lasten ja nuorten kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS- kustannus, 26 - 43.

Kananoja, A., Niiranen, V., & Jokiranta, H. 2008. Kunnallinen sosiaalipolitiikka. Osallisuutta ja yhteistä vastuuta. Jyväskylä, PS- Kustannus.

Karvonen S. 2008. Hyvinvointi työkäisten kokemana. Teoksessa Moisio P., Karvonen S., Simpura J. & Heikkilä M. (toim.) Suomalaisen hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes, 96 - 112.

Karvonen S., Moisio P., Simpura J. & Heikkilä M. 2008. Suomalaisen muuttuvat elionolot. Teoksessa Moisio P., Karvonen S., Simpura J. & Heikkilä M. (toim.) Suomalaisen hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes, 28 - 37.

Kauppinen T. & Karvonen S. 2008. Nuorten aikuisten toimeentulo-ongelmat. Teoksessa Moisio P., Karvonen S., Simpura J. & Heikkilä M. (toim.) Suomalaisen hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes, 76 - 95.

Kauranen K. 2007. Tutkimuksen perusteet ja menetelmät. Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteiden osasto. Luentomateriaali.

Kautto M. 2006. Hyvinvointia ja politiikkaa koskevat päätelmät. Teoksessa Kautto M. (toim.) Suomalaisen hyvinvointi 2006. Helsinki: Stakes, 347 - 357.

Ketola J. (toim.) 2008. Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kuivakangas J. 2002. Kuuluuko ääni, löytyykö keinot? – lähtökohtia lasten pahoinvoinnin takasteluun. Teoksessa Rönkä A. & Kinnunen U. (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Keuruu: PS-kustannus, 30 - 50.

Lappeenrannan kaupunki 2009a. Lappeenrannan kaupunginosat ja kylät. <http://www.lappeenranta.fi>. (Luettu 5.8.2009.)

Lappeenrannan kaupunki 2009b. Lappeenrannan palvelut: Lastensuojelutyö. <http://www.lappeenranta.fi> (Luettu 25.10.2009.)

Lappeenrannan kaupunki 2009c. Lappeenrannan palvelut: Päivähoito. <http://www.lappeenranta.fi> (Luettu 25.10.2009.)

Lappeenrannan kaupunki 2009d. Lappeenrannan palvelut: Toimeentulotuki. <http://www.lappeenranta.fi> (Luettu 25.10.2009.)

Lehtoranta A-M. & Peltonen K. 2005. Lapsiperheiden palveluita arjen ja vanhemmuuden tukena Lappeenrannassa. Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Melkas T. 2009. Suomalaisten yksityiselämän sosiaalisuudesta. Teoksessa Liikkanen M. (toim.) Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, 21 - 48.

Moisio P., Karvonen S., Simpura J. & Heikkilä M. 2008. Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes.

Nätkin R. & Vuori J. 2007. Perhetyön tieto ja kritiikki. Johdanto perhetyön muuttuvaan kenttään. Teoksessa Vuori J. & Nätkin R. (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 7 - 39.

Opettaja.tv. Perheen historia. <http://opettajatv.yle.fi/artikkeli?id=6103> (Luettu 29.7.2009.)

Piensoho T. & Käsälä M. (toim.) 2008. Kohti perheystävällistä työkuultuuria. Kandentoista työpaikan työn ja perheen yhteensovittamisen hyvät käytännöt. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Pietilä-Hella, R. 2006. Perhekeskus – kohtaamisen tila ja paikka. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä, PS- kustannus, 64 – 65.

Porio, A. & Porio, I. 2002. Ystävä auttaa: opas lähimmäiselle. Jyväskylä, Gummerus.

Pylkkänen A. 2008. Miten oikeus määrittelee perheen? Teoksessa Sevón E. & Notko M. (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, 71 - 92.

Pylkkänen E. 2008. Julkistalouden näkökulma hyvinvointiin. Teoksessa Moisio P., Karvonen S., Simpura J. & Heikkilä M. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes, 232 - 247.

Rantalaiho U-M. 2006. Kun ei tule kuulluksi – lapsiperheiden vanhempienkokeimuksia arjesta ja avun tarpeista. Teoksessa Hokkanen L. & Sauvola M. Puhumattomat paikat. Puheenvuoroja perheestä. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 46 - 77.

Riihimäki S. 2008. Työ voi johdattaa meitä hyvinkin kauas kotoa. Teoksessa Hyry K. & Leppänen M. (toim.) Työssä, levossa. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry, 49 - 56.

Rikkilä E. 2009. Nuori ja kaverit.

http://www.perhe.fi/artikkeli/murrosika/131/nuori_ja_kaverit (Luettu 24.9.2009.)

Rimpelä M. 2008. Lasten ja nuorten hyvinvointi. Teoksessa Moisio P., Karvonen S., Simpura J. & Heikkilä M. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes, 62 - 73.

Salmi M. 2004. Joko-tai vai sekä-että: työn ja perheen suhde korkeakoulutetuilla. Teoksessa Salmi M. & Lammi-Taskula J. (toim.) Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Helsinki: Stakes, 113 - 128.

Sevón E. & Notko M. 2008. Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa Sevón E. & Notko M. (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, 13 - 26.

Sihvola S. 2002. Voimaa vanhemmuuteen. Jyväskylä: Gummerus Kustannus Oy.

Simpura J., Moisio P., Karvonen S. & Heikkilä M. 2008. Uudet ja vanhat sosiaaliset ongelmat. Teoksessa Moisio P., Karvonen S., Simpura J. & Heikkilä M. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes, 250 - 272.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2009. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.

http://www.stm.fi/lapset/palvelut_perheille.jsessionid=91d5b80514671e3ea1b9dd317b24 Luettu 18.10.2009

Stenberg T. 2009. Lama uhkaa lasten hyvinvointia.

<http://www.demari.fi/content/view/6541/328/>. (Luettu 24.9.2009.)

Taipale V., Lehto J., Mäkelä M., Kokko S., Muuri A. & Lahti T. (toim.) 2004. Sosiaali- ja terveyshuollon perusteet. Helsinki: WSOY.

Tilastokeskus 2009. Perheet. Lapsiperheissä 41% väestöstä.

<http://www.stat.fi/til/perh/index.html>. (Luettu 23.7.2009.)

Valtioneuvosto 2009. Matti Vanhasen II hallituksen politiikkaohjelmat.
<http://www.valtioneuvosto.fi/toiminta/politiikkaohjelmat/fi.jsp> (Luettu 18.10.2009)

Valtiovarainministeriö 2009. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma. Valtiontilinpäätöskertomus 2008. Osat I ja II. Valtiovarainministeriön julkaisuja 23a/2009. Helsinki: Edita Prima Oy, 50 - 52.

Venäläinen, R. 2009. Hyvä Nuoruus – Viipurin nuorten, lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen – lähialueyhteistyöhanke. Saimaan ammattikorkeakoulu.

Vilén M., Vihunen R., Vartiainen J., Sivén T., Neuvonen S. & Kurvinen A. 2006. Lapsuus, erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

LAPPEENRANNAN KAUPUNKI
Kasvatus- ja opetustoimi

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS

Kasvatus- ja opetustoimenjohtaja

23.06.2009

783/016/2009

§ 1/2009/KO/ tutkimuslupapäätös

Asia **TUTKIMUSLUPAHAKEMUS, LEENA HÄMÄLÄINEN, LIISA KOLEHMAINEN JA MIKKO RÄSÄNEN**

Hakija/vireillepanija Leena Hämäläinen, Liisa Kolehmainen, Mikko Räsänen

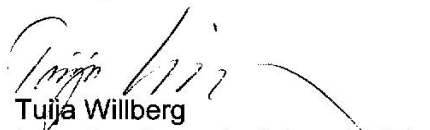
Liite Tutkimuslupahakemus

Päätös Myönnän tutkimusluvan.

Tutkimuksen tekijän tulee hankkia myös huoltajalta lupa alle 18-vuotiaiden haastatteluun, kuvaamiseen sekä havainnointiin. Tutkimuksen tekijät eivät saa käyttää tutkimuksen aikana saamiaan salassa pidettäviä tietoja lapsen tai hänen läheistensä vahingoksi tai halventamiseksi tai sellaisten muiden etujen loukkaamiseksi, joiden suojaksi on säädetty salassapitovelvollisuus. Tutkimuksen tekijä ei saa luovuttaa salassa pidettäviä henkilötietoja sivulliselle. Tutkimuksen tekijän tulee toimittaa maksutta tutkimusraportista yksi kappale hallintotoimistoon.

Sovelletut oikeusohjeet Kasvatus- ja opetustoimen johtosääntö 14 §
Kasvatus- ja opetustoimen toimintasääntö 7 § 3. kohta

Muutoksenhaku Tähän päätökseen voi hakea muutosta. Ohje oheisena.

Tuija Willberg
kasvatus- ja opetustoimenjohtaja

Jakelu Hämäläinen Leena

Päätös on lähetetty postitse asianosaiselle 25.6.2009.

Saimaan ammattikorkeakoulu
Saimaa University of Applied Sciences

Arvoisa vastaanottaja!

Saimaan ammattikorkeakoulu toteuttaa **HYVÄ NUORUUS- lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi-** projektia yhdessä Viipurin kaupungin ja Viipurin piirin kanssa. Projektin on tarkoitus tuottaa tietoa perheiden elinoloista ja edistää perheiden hyvinvointia Lappeenrannassa ja Viipurissa. Lapsiperheille tehtävä kysely on osa tätä projektia.

Suomessa projektin toteuttamisesta vastaa Saimaan ammattikorkeakoulun projektipäällikkö Risto Venäläinen ja Venäjällä Viipurin piirin välitysohjelmien koordinaatio-osaston varapäällikkö Vladimir Bygatshev.

- Kyselyllä selvitetään perheiden elinolosuhteita Lappeenrannassa ja Viipurissa
- Kyselylomakkeet on toimitettu satunnaisille perheille Lappeenrannassa ja Viipurissa

Kysely toteutetaan luottamuksellisesti ja siihen vastataan nimettömänä. Saatavien tulosten perusteella ei voida tunnistaa yksittäisiä vastaajia. Kyselylomakkeiden käsittelystä vastaavat Saimaan ammattikorkeakoulun sosiaalialan opiskelijat osana opinnäytetyötään. Kyselylomakkeet hävitetään projektin päätyttyä. Kyselyn tuloksia käytetään perheiden hyvinvoinnin kehittämiseen Lappeenrannassa ja Viipurissa.

Vastauksenne on meille erittäin tärkeä!

Kiitos avustanne!

Yhteistyöterveisin!

Risto Venäläinen

Vladimir Bygatshev

Sekä opiskelijat:

Leena Hämäläinen

Liisa Kolehmainen

Mikko Räsänen

PERHEKYSELYLOMAKE

Vastausohjeet:

Pyydämme vastaamaan kaikkiin kyselylomakkeessa oleviin kysymyksiin.
Laittakaa rasti jokaisen kysymyksen kohdalla omaa näkemystänne parhaiten
vastaavan vaihtoehdon kohdalle.
Joidenkin kysymysten kohdalla vastaus kirjoitetaan lisäksi jäljessä olevalle viivalle

1. Mikä on sukupuolenne

1. Nainen
2. Mies

2. Minkä ikäinen olette? ___ v.**3. Oletteko?**

1. Naimisissa
2. Avoliitossa
3. Naimaton
4. Eronnut
5. Leski

4. Mikä on peruskoulutuksenne? (esim. peruskoulu)

5. Mikä on ammatillinen koulutuksenne?

1. Ei ammatillista koulutusta
2. Ammatillinen kurssi/kursseja
3. Ammatillinen koulu
4. Opistotasoinen koulutus
5. Korkeakoulututkinto
6. Jokin muu mikä? _____

6. Onko teillä avo-/aviopuoliso?

1. Kyllä
2. Ei

7. Jos teillä on avio- tai avopuoliso mikä on hänen pääasiallinen toimintansa tällä hetkellä?

1. Palkansaaja kokopäivätyössä
2. Palkansaaja osapäivätyössä
3. Maatalousyrittäjä
4. Yrittäjä
5. Työtön tai lomautettu
6. Päätoiminen opiskelija
7. Hoitaa kotia
8. Jokin muu mikä?

☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐

8. Montako henkeä kuuluu itsenne mukaan lukien Teidän talouteenne? ___henkilöi

9. Montako lasta asuu taloudessanne? (alle 18-vuotiaita) ___lasta

10. Ketä taloudessanne asuu vakituisesti?

1. Minä ja lapseni
2. Minä, puolisoni ja lapsemme
3. Minä, lapseni ja isovanhemmat
4. Minä, puolisoni, lapsemme ja isovanhemmat
5. Minä, puolisoni, lapsemme ja joku muu, kuka?

☐
☐
☐
☐

11. Kuinka usein tapaatte lähipiirinne ihmisiä?

- 1 Päivittäin 2. Viikoittain 3. Kuukausittain 4. Harvoin 5. Ei koskaan

	1	2	3	4	5
Lapsia	☐	☐	☐	☐	☐
Isovanhempia	☐	☐	☐	☐	☐
Muita sukulaisia	☐	☐	☐	☐	☐
Naapureita	☐	☐	☐	☐	☐
Ystäviä	☐	☐	☐	☐	☐
Työkavereita	☐	☐	☐	☐	☐
Muita läheisiä ihmisiä	☐	☐	☐	☐	☐

12. Minkälaisessa asunnossa asutte?

1. Kerrostalossa
2. Rivitalossa
3. Paritalossa
4. Omakotitalossa
5. Maatilalla
6. Jossain muussa, missä?

13. Mikä on asuntonne omistussuhde?

1. Omistusasunto
2. Vuokra-asunto
3. Alivuokralaisasunto
4. Muu, mikä?

14. Mikä on asuntonne koko m²____, huoneita____ (keittiö mukaan lukien)

15. Kuinka tyytyväinen olette nykyiseen asuntoonne?

1. Erittäin tyytyväinen
2. Tyytyväinen
3. En tyytyväinen enkä tyytymätön
4. Tyytymätön
5. Erittäin tyytymätön

16. Mitä parannuksia mahdollisesti toivoisitte asuntoonne?

17. Onko Teillä muita asuntoja pääasiallisen asuntonne lisäksi?

1. On
2. Ei

18. Jos teillä on muita asuntoja, niin mitä?

1. Kesämökki/datsa
2. Toinen asunto kaupungissa
3. Talo maalla
4. Maatila
5. Jokin muu, mikä?

19. Kuinka tyytyväinen olette asuinpaikkanne palveluihin?

1. Erittäin tyytyväinen 2. Tyytyväinen 3. En tyytyväinen enkä tyytymätön 4. Tyytymätön
5. Erittäin tyytymätön

1. Terveysasema
2. Koulut
3. Päivähoito
4. Virastot
5. Kaupat
6. Pankki
7. Posti
8. Liikenneyhteydet
9. Liikuntapaikat
10. Kulttuurin harrastusmahdollisuudet
11. Luonnossaliikkumis mahdollisuudet
12. Kirjasto
13. Elokuvateatteri
14. Muut harrastusmahdollisuudet

	1	2	3	4	5

20. Kuinka tyytyväinen olette lähi asuinympäristöönne?

1. Erittäin tyytyväinen
2. Tyytyväinen
3. En tyytyväinen enkä tyytymätön
4. Tyytymätön
5. Erittäin tyytymätön

21. Mitä parannuksia mahdollisesti toivoisitte lähi asuinympäristöönne?

22. Miten tulonne mielestänne riittävät elämiseen?

- 1. Erittäin hyvin
- 2. Hyvin
- 3. Kohtalaisesti
- 4. Huonosti
- 5. Erittäin huonosti

23. Miten taloudellinen tilanteenne mahdollistaa seuraavat toiminnot

1. Erittäin hyvin 2. Hyvin 3. Kohtalaisesti 4. Huonosti 5. Erittäin huonosti

- 1. Matkailun
- 2. Harrastusmahdollisuudet
- 3. Kulttuurin harrastamisen
- 4. Ravintolassa käymisen
- 5. Shoppailun
- 6. Muuta, mitä?

	1	2	3	4	5

24. Omistatteko auton?

- 1. Kyllä _____ autoa?(kpl)
- 2. Ei

25. Millä yleensä liikutte päivittäin?

- 1. Jalan
- 2. Omalla autolla
- 3. Julkisilla kulkuneuvoilla
- 4. Pyörällä
- 5. Jollain muulla kulkuvälineellä, millä?

26. Miten usein osallistutte seuraaviin toimintoihin?

1 Päivittäin 2. Viikottain 3. Kuukausittain 4. Harvoin 5. Ei koskaan

	1	2	3	4	5
Elokuvat					
Television katselu					
Musiikin kuuntelu					
Teatteri					
Näyttelyt					
Museo					
Lukeminen/kirjallisuus					
Soittaminen					
Tanssi/baletti					
Maalaustaide					
Muu kulttuuriharrastus					
					mikä? _____
Yhdistystoiminta					
Kerhot					
Kirkko					
Yhtiskunnalliset asiat/politiikka					
Urheilu					
Metsästys					
Kalastus					
Retkeily					
Marjastaminen/sienestäminen					
Veneily					
Autoilu					
Mökkeily/Datsa					
Matkailu					
Puutarhan hoito					
Rakentaminen					
Ruoanlaitto/kokkaus					
Käsityöt					
Opiskelu					
Ravintolassa käynti					
Ostoksilla käynti/shoppailu					
Ajanvietto ystävien kanssa					
Jokin muu harrastus, mikä?					mikä? _____

29. Kuinka paljon perheessänne on seuraavia asioita?

1. Erittäin paljon 2. Paljon 3. Jonkin verran 4. Vähän 5. Ei ollenkaan

Lasten kouluvaikeuksia?

Muita vaikeuksia perheenne lasten tai nuorten kanssa?

Vaikeuksia omaisten tai muiden sukulaisten kanssa?

Vaikeuksia parisuhteessa?

Vaikeuksia työelämässä?

Päihde-/huumeongelmia?

Mielenterveysongelmia?

Pitkä-aikainen sairaus tai vamma?

	1	2	3	4	5
Lasten kouluvaikeuksia?					
Muita vaikeuksia perheenne lasten tai nuorten kanssa?					
Vaikeuksia omaisten tai muiden sukulaisten kanssa?					
Vaikeuksia parisuhteessa?					
Vaikeuksia työelämässä?					
Päihde-/huumeongelmia?					
Mielenterveysongelmia?					
Pitkä-aikainen sairaus tai vamma?					

Ihmisen terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttaa eniten seuraavaan neljään ryhmään kuuluvat asiat: **Liikunta, terveellinen ruoka, riittävä uni/lepo, päihteet.**

Kun ajattelette perheenne hyvinvointia niiden suhteen, niin

30. Kuinka hyväksi koette perheenne terveystilanteen tällä hetkellä?

1. Erittäin hyväksi

2. Hyväksi

3. Kohtalaiseksi

4. Huonoksi

5. Erittäin huonoksi

☐
☐
☐
☐
☐